

TURINYS

4

IŠ ARTI

„Mes visi esame šio laisvės skydo dalis“

16

AKTUALIJOS

NATO rytinio flango gynybos planas

18

Nebėra laiko gaišti

20

Kremlius kuria dronų imperiją

24

Rusija ketina didinti kovinių dronų gamybą

25

Naujas Gynybos štabo viršininkas

26

FOTOREPOTAŽAS

Žalgiris. 615

34

ARSENALAS

Švedų nemirtingasis: *Kpist m/45*

44

VALIA PRIEŠINTIS

Partizanė *Vanda*. II dalis

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Ginklas, šalmas ir ekipuotė visada po ranka!

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

rugpjūčio mėnesį vyksiančių Lietuvai priešiškų valstybių bendrų pratybų „Zapad“ įkarštis, tikėtina, sutaps su kasmet mūsų šalyje vis kukliau paminima data – paskutiniųjų okupacinės armijos ešelonų išsinešdinimo metinėmis.

Visiems, kas pamena pirmuosius atkovotos Nepriklausomybės metus, 1993 m. rugpjūčio 31-oji ir šiandien, ko gero, atrodo kaip tam tikras stebuklas jau vien dėl to, kad tuomet rusijos kareivės Lietuvos teritoriją paliko netgi anksčiau ir sparčiau, nei pasitraukė iš po II pasaulinio karo okupuotų Vidurio Europos šalių ir netgi jau susivienijusios Vokietijos.

Rytinėje pastarosios dalyje, beje, žvelgiant iš 1993-iųjų perspektyvos, dar ne taip seniai rezidavo vienas KGB veikėjas, vėliau savo atsiminimuose ilgesingai, bet kartu ir nuožmiai griežęs dantimis dėl sovietų okupuotų kraštų laisvės siekio. Ko gero, būtent iš to kilo ir vėlesni kliesdėsiai apie „didžiausią geopolitinę XX amžiaus katastrofą“, o siekiai atgavinti neobolševikinio tvaiko lavoną ilgainiui virto griuvėsiais bei kraujo upėmis, šiandien besiliejančiomis Ukrainoje.

Todėl suvokdami, kad rusijos armija niekada nenustojo būti okupacine, jos išsinešdinimo iš Lietuvos datą turėtume ypač vertinti.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. (8 5) 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. (8 5) 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. (8 5) 210 3896,
Žydrė Švobienė, tel. (8 5) 278 5285,
Augustė Janutaitė, tel. (8 5) 264 8573,
Darius Sutkus, tel. (8 5) 273 5744,
Lukas Yla, tel. (8 5) 278 5275
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. (8 5) 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. (8 5) 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. (8 5) 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: (8 5) 210 3895,
(8 5) 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

www.flickr.com nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai negražinami ir nerenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.); 300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-425

Pauliaus Lileikio (iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo) nuotr.






Prisidėk prie
bendrų tikslų!



**BROLIAI
AITVARAI**



€ Skirk 1,2%    Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

BRG. GEN. CHRISTOPHAS HUBERIS:

ILONA SKUJAITĖ

„MES VISI ESAME ŠIO LAISVĖS SKYDO DALIS

Brg. gen. Ch. Huberį labai tiktų tituluoti pirmuoju. Jis vadovavo NATO priešakinių pajėgų kovinei grupei Lietuvoje, o dabar yra pirmasis naujai

įsteigtos Vokietijos kariuomenės 45-osios šarvuotosios brigados „Lietuva“ vadas. Interviu KARIUI jis dalijasi savo apmąstymais apie gyvenimą Lietuvoje ir pateikia įžvalgų apie Vokietijos brigados ateitį.

Papasakokite šiek tiek apie savo praeitį, pavyzdžiui, iš kur Vokietijoje esate kilęs ir kas įkvėpė tapti karininku?

Man 49 metai, gimiau Švabijos Halio (vok. Schwäbisch Hall) miestelyje, užaugau Esingene, kaime pietų Vokietijoje. Mano švabiškos šaknys yra giliai, kalbu aš su švabišku akcentu ir laikau save tikru Badeno-Viurtembergo vaiku.



5"



”

Aš ir mano kariai, vaikščiodami po Vilnių uniformuoti, dažnai iš žmonių girdime „ačiū“. Šis dėkingumas mums kelia gilų tikslo jausmą. Esame čia tam, kad gintume Lietuvą, Vokietiją ir bendras vertybes, kurios mums visiems yra brangios.



Pratybų „Geležinis vilkas 2017“ epizodas.

Sprendimą siekti karininko karjeros priėmiau dar besimokydamas mokykloje, išlaikiau reikiamus egzaminus, kad tapčiau kadetu. Tai buvo gana paprastas procesas: 1995 m. liepos 1 d. oficialiai įstojau į ginkluotąsias pajėgas ir pradėjau savo karjerą kaip mechanizuotosios pėstininkų brigados kadetas.

Kariškio kelią pasirinkau visų pirma dėl išsiugdyto stipraus atsakomybės jausmo. Vokietijos ginkluotosios pajėgos, t. y. Bundesveras (vok. *Bundeswehr*), suteikė man galimybę prisiimti didelę atsakomybę. Pradėjau vadovaudamas kitiems jauniems vyrams (tuo metu Bundesvero koviniuose daliniuose tarnavo tik vyrai, dabar, žinoma, tarnauja ir moterys), o vėliau man buvo patikėta vis didesnė atsakomybė – iš pradžių vadovavau būriui, paskui vis didesniems daliniams.

Taip pat jaučiau didelę atsakomybę už savo šalį. Johnas Fitzgeraldas Kennedy yra pasakęs: „Neklauskite, ką jūsų šalis gali padaryti dėl jūsų. Klauskite, ką jūs galite padaryti dėl savo šalies.“ Toks požiūris man buvo labai artimas dėl mano auklėjimo, išsilavinimo, pagarbos žmogaus teisėms ir tikėjimo Dievu. Būtent minėtojo Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės

veikėjo raginimas tarnauti lėmė mano sprendimą prisijungti prie ginkluotųjų pajėgų.

Pakalbėkime apie Jūsų – pirmojo NATO priešakinių pajėgų kovinės grupės Lietuvoje vado – vaidmenį 2017 m.: kokie buvo pirminiai lūkesčiai, susiję su šia misija, kokios tarptautinių operacijų patirties jau buvote įgiję?

Kaip ir daugelis mano kolegų Vokietijoje ir NATO sąjungininkų, daugiau-

sia dėmesio per savo karjerą – apie dvidešimt metų – skyriau tarptautinėms krizių valdymo operacijoms. Kaip ir daugelis kitų, dalyvavau misijose Afganistane. Tokio pobūdžio misijos tuo metu buvo politinė ir karinė realybė.

Tačiau rusijai neteisėtai aneksavus Krymą ir tebesitęsiant konfliktui Rytų Ukrainoje, mūsų dėmesys vėl nukrypo į nacionalinę bei kolektyvinę gynybą.

Man misija Lietuvoje nebuvo susijusi su lūkesčiais. Priešingai, jaučiausi

Lietuvoje Vokietijos kariai 2017 m. pirmą kartą dalyvavo pratybose civilinėje aplinkoje: miesto vietovėje ir poligonuose aplink Ruklą bei Jonavą.





Pirmoji NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės vadų keitimo ceremonija. 2017 m.

tarsi grįžtantis prie savo ankstyvosios karinės karjeros pagrindų – daugiausia dėmesio skyrėme įvairių padalinių sąveikai ir manevriniam karui. Dislokacija Lietuvoje buvo gyvybiškai svarbi siekiant atgrasyti potencialius agresorius, tokius kaip rusija, todėl turėjome užtikrinti visišką pasirengimą.

Prisimindamas tarnybą Rukloje 2017 m., įvardykite, su kokiais didžiausiais iššūkiais tuomet susidūrėte?

Tiksliau reikėtų sakyti, kad tai buvo susiję ne tiek su iššūkiais, kiek su

galimybėmis. Kovinės grupės kūrimas, žinoma, buvo labai svarbus. Tačiau ne mažiau aktualu buvo užmegzti tvirtus santykius su Pėstininkų brigada (PB) „Geležinis Vilkas“, kuri, mano nuomone, yra vienas iš aktyviausių ir pajėgiausių kovinių dalinių NATO. Jų profesionalumas nesuskaičiuojamų pratybų metu buvo išskirtinis ir išties atskleidė šios misijos galimybes.

Kitas prioritetas buvo paversti kovinę grupę tarptautinėmis pajėgomis. Dirbome kartu su kolegomis iš Belgijos, Nyderlandų, Norvegijos

ir kitų šalių. Užmezgėme itin profesionalius santykius su PB „Geležinis Vilkas“ vadu, iki šiol palaikau ryšius su daugeliu draugų iš Lietuvos kariuomenės. Dabar juos matau dažniau nei per tuos metus tarp dislokacijų, ir tuo labai džiaugiuosi.

Kokia buvo vertingiausia patirtis, įgyta per tą laikotarpį?

Be jokios abejonės, labiausiai išsiskiria pratybos „Geležinis vilkas“. Jos vyko civilinėje aplinkoje: miesto vietovėje bei poligonuose aplink Ruklą



ir Jonavą. Tai buvo pirmas kartas tiek man, tiek mano kariams! Vokietijoje dauguma karinių pratybų yra griežtai apribotos didelėmis, tam skirtomis karinėmis teritorijomis. Treniruotis su mūsų sunkiąja technika civilinėje aplinkoje buvo ne tik iššūkis, bet ir labai naudinga. Manau, kad tokios pratybos galėtų būti pavyzdžiu ateityje. Nors iššūkių neabejotinai bus, jų įveikimas duos daug naudos.

Tų laikų prisiminimai išliko atmintyje iki šiol. Vis dar palaikau ryšius su savo tuometiniais kariais. Jie irgi vis dar kalba apie tas įsimintinas pratybas. Su daugeliu jų kitais metais vėl būsime drauge, nes 122-asis mechanizuotasis pėstininkų batalionas, kuriame jie tarnauja, taps 45-osios brigados dalimi ir bus pavaldus man.

Nors Lietuva labai laukia vokiečių brigados dislokavimo, ką visos brigados perkėlimas reiškia Bundesverui, kokius iššūkius tai lems Vokietijos kariuomenei?

Šios detalės išdėstytos bendrame veiksmų plane, kurį 2023 m. gruodį pasirašė Vokietijos ir Lietuvos gynybos ministrai. Lietuvai, kaip priimančiajai šaliai, tenka didžioji darbų našta, nes ji yra atsakinga už reikiamos infrastruktūros sukūrimą. Ir tai yra milžiniška užduotis – nuo nulio pastatyti mums nedidelį karinį miestelį Rūdninkuose, įskaitant pratybų ir techninės priežiūros patalpas, amunicijos sandėlius, gyvenamąsias patalpas ir kt.

Vokietija neperkelia esamos brigados – mes kuriame visiškai naują brigadą! Į ją bus įtraukti jau esami daliniai, pavyzdžiui, 203-iasis šarvuotųjų batalionas ir 122-asis mechanizuotasis pėstininkų batalionas. Šiuos dalinius dislokuosime Lietuvoje, kai tik bus paruošta infrastruktūra.

Kiti komponentai, tokie kaip nauji artilerijos ir kovinės paramos batalionai, žvalgybos ir inžinerijos kuopos, bus suformuoti Vokietijoje ir taip pat bus dislokuoti Lietuvoje, kai tik bus paruošta infrastruktūra.

Bundesverui tai precedento neturintis atvejis – pirmą kartą brigados dydžio dalinį dislokuojame už Vokietijos ribų. Žinoma, susidursime ir su netikėtumais, tačiau esu nusiteikęs labai

BRG. GEN. CH. HUBERIS

Pareigos: brigados vadas

Gimimo data: 1975 09 16

Karjera Vokietijos ginkluotosiose pajėgose

- 1995–1998 m. baigė mechanizuotųjų pėstininkų karininkų mokymus ir tarnavo Vokietijos kariuomenės 352-ajame mechanizuotajame pėstininkų batalione, Melrichštate; 391-ajame mechanizuotajame pėstininkų batalione, Bad Zalcungene.
- 1998–2002 m. politikos ir socialinių mokslų studijos Miuncheno Bundesvero universitete.
- 2002–2003 m. 294-ojo mechanizuotojo pėstininkų bataliono Štete am kalten Markte būrio vadas.
- 2003–2006 m. 294-ojo mechanizuotojo pėstininkų bataliono Štete am kalten Markte 3-iosios kuopos vadas.
- 2006–2008 m. Sausumos kariuomenės valdymo grupės Koblene vado adjutantas.
- 2008–2010 m. generalinio štabo / admiraltito štabo karininkų kursai Bundesvero vadų akademijoje (Hamburgas).
- 2010–2012 m. G3 štabo operacijų ir planavimo karininkas 23-iojoje kalnų jėgerių brigadoje, Bad Reichenhalyje.
- 2012–2013 m. Kanados karinių pajėgų koledžo Toronte jungtinių vadų ir štabo karininkų kursai.
- 2013–2014 m. Sausumos pajėgų vadovybės štabo Bonoje ir Štrausberge Pagrindinių reikalų skyriaus strateginės politikos specialistas.
- 2014–2016 m. Sausumos kariuomenės vadovybės štabo Štrausberge viršininko pirmasis pavaduotojas.
- 2016–2019 m. 122-ojo mechanizuotojo pėstininkų bataliono Oberfychtache vadas.
- 2019–2021 m. Vokietijos gynybos ministerijos patarėjas strategijai ir operacijoms.
- 2021–2023 m. Tarptautinio štabo Gynybos politikos ir planavimo skyriaus štabo karininkas NATO būstinėje Briuselyje, Belgijoje.
- 2023–2024 m. Strategijos ir operacijų departamento Centrinės veiklos skyriaus vadovas, nuo 2024 m. vasario – Vokietijos gynybos ministerijos Karinės strategijos, operacijų ir operatyvinės veiklos departamento Centrinės veiklos skyriaus vadovas.
- 2024–2025 m. 45-osios šarvuotosios brigados (vok. *Panzerbrigade 45*) pirminio štabo elemento Lietuvoje vadas. Nuo 2025 m. balandžio – 45-osios šarvuotosios brigados Lietuvoje vadas.

Misijos

- 2005 m. liepa–2005 m. gruodis – Tarptautinių saugumo paramos pajėgų Afganistano Kunduzo provincijos atkūrimo grupės Ap-saugos kuopos vadas.
- 2010 m. gruodis–2011 m. kovas – Afganistano Šiaurės regioninės vadavietės Mazari Šarife štabo 3-iojo skyriaus (jungtinės operacijos) vyriausiasis planavimo štabo karininkas.
- 2017 m. sausis–2017 m. rugpjūtis – pirmasis NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės Lietuvoje vadas.

Vokietijos kariuomenės 45-osios šarvuotosios brigados „Lietuva“ inf.



2025 m. gegužės 22 d. Vokietijos brigados inauguracijos ceremonija Katedros aikštėje Vilniuje.

optimistiškai. Tikiu, kad abi valstybės drauge gali įveikti bet kokius iššūkius.

Papasakokite plačiau apie karių skyrimo tarnauti brigadoje Lietuvoje procesą?

Iki šių metų pabaigos brigadą sudarys 500 Lietuvoje dislokuotų Vokietijos karių, neskaitant Rukloje dislokuotos tarptautinės kovinės grupės. Į 500 laisvų pozicijų gavome 1 800 paraiškų. Taigi, užuot susidūrę su sunkumais užpildant pozicijas, sulaukėme didžiulio mūsų personalo susidomėjimo prisijungti prie šios brigados.

Šiam entuziazmui yra daug priežasčių. Visų pirma, čia, Lietuvoje, aiški ir



prasminga mūsų misija, o tai vokiečių karius labai motyvuoja.

Antra, esame įsipareigoję suteikti moderniausios įrangos, pavyzdžiui, tankų *Leopard 2A8*, pėstininkų kovos mašinų *Puma S1* ir daugelį kitų pažangių Vokietijos gynybos pramonės sistemų. Taigi naujieji daliniai atvyks visiškai sukomplektuoti ir aprūpinti.

Žiniasklaidoje dažnai pabrėžiama, kad Baltijos šalys yra potencialūs rusijos taikiniai, o Ukrainoje tebevyksta karas: kaip vertinate riziką, susijusią su misija prie baltarusijos sienos?

45-oji brigada yra Vokietijos divizijos, skirtos NATO rytiniam flangui ginti, dalis. Ši divizija yra gyvybiškai

svarbi tiek Vokietijos kariuomenėje, tiek NATO. Pastaroji organizacija, kaip galingiausias istorijoje karinis aljansas, remiasi esminiu principu: esame vieningi ir laikomės kartu.

Būtent čia iš tiesų ir tinka NATO šūkis „Stiprūs kartu“. Atvykome į Lietuvą ginti savo Aljanso, petys į petį su Lietuvos partneriais ir kitais NATO sąjungininkais, įskaitant Jungtinių Amerikos Valstijų pajėgas. Mūsų buvimas čia atspindi esminį NATO pažadą: prireikus ginsime kiekvieną sąjungininkų teritorijos centimetrą.

Kokioje stadijoje šiuo metu yra brigados perkėlimas? Įvardykite svarbiausius šių ir kitų metų uždavinius.

Kokie padaliniai jau yra dislokuoti Lietuvoje?

Vadovaujamės mūsų ministrų nustatytu veiksmų planu. Praėjusiais metais į Lietuvą dislokovome priešakinį būrį ir štabo elementą. Taip pat 2025 m. balandžio 1 d. oficialiai aktyvavome 45-ąją brigadą ir pirmuosius jos paramos elementus – Štabo ir Ryšių kuopas.

Šiuo metu mano prioritetas – užtikrinti, kad iki metų pabaigos brigados štabas pasiektų visišką operacinį pajėgumą. Jau dabar rengiame pirmuosius mokymus ir pratybas, kad užtikrintume galutinį brigados štabo parengtumą.





Brg. gen. Ch. Huberio teigimu, Vokietijos kariai visada jaučia Lietuvos žmonių šilumą ir svetingumą.



2026 m. vasarį perimsiu visišką kontrolę ir vadovavimą šiuo metu Lietuvoje dislokuotai tarptautinei kovinei grupei, 122-ajam mechanizuotajam pėstininkų batalionui ir 203-ajam šarvuotajam batalionui.

Kitais metais taip pat pradėsime savo brigados pratybų ciklą, taikliai pavadintą „Laisvės skydas“. Pavadinimas atspindi mūsų bendrą misiją: ginti Lietuvą, užtikrinti laisvę Rytų Europoje ir stiprinti NATO rytinį flangą. Išvysite daug mano brigados ir mūsų aukštesnio štabo, 10-osios šarvuotosios divizijos karių, atvykusių į Lietuvą dalyvauti plataus masto pratybose, kurios pademonstruos mūsų karinį profesionalumą ir patvirtins mūsų indėlį į NATO atgrasymo poziciją.

Ar brigados operacinės užduotys ir tvarka keisis prisitaikant prie Lietuvos aplinkos ir misijos reikalavimų, palyginti su Vokietija?

Be abejo, yra skirtumų, ypač kalbant apie mokymų logistiką: Vokietijoje mes turime centralizuotą IT sistemą, kuri leidžia rezervuoti treniruočių vietas gerokai iš anksto. Tačiau Lietuvoje, žinoma, turime derinti veiksmus su Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų vadovybe. Laimė, bendradarbiaujame labai sklandžiai, todėl mokymų planavimas ir vykdymas nestraininga.

Kalbant apie mūsų kasdienybę, daug kas nepasikeitė. Mūsų tikslas išlieka tas pats: profesionaliai treniruotis ir tapti kovoti pasirengusia brigada. Lietuvoje vykstantys mokymai yra labai panašūs į tuos, kuriuos vykdytume Vokietijoje, skirtumas tik tas, kad dabar dar glaudžiau bendradarbiaujame su kolegomis iš Lietuvos.

Kaip vyksta sąveika su Lietuvos kariuomene šiuo metu?

Su Lietuvos kariuomene jau dabar esame užmezgę tvirtus ir produktyvius ryšius visuose lygmenyse. Kaip kariuomenės junginys, daugiausia dėmesio skiriame sausumos operacijoms, todėl palaikome glaudžius ryšius su svarbiausiais Lietuvos kariuomenės vadovais, tokiais kaip Pirmosios divizijos ir PB „Geležinis Vilkas“ vadais. Šiuo metu Daugianacionalinė kovinė grupė vis dar yra pa-

valdi PB „Geležinis Vilkas“, tačiau kitų metų vasario mėnesį ji bus perduota mano pavaldumui.

Į Lietuvą sugrįžote kaip Vokietijos brigados vadas. Kokius svarbiausius pokyčius šalyje ir mūsų kariuomenėje pastebėjote nuo savo ankstesnės tarnybos laikų?

Vienas dalykas, kuris visiškai nepasikeitė, yra Lietuvos žmonių šiluma ir svetingumas. Jau 2017 m., kai pirmieji Vokietijos ir tarptautinių pajėgų kariai buvo dislokuoti kaip NATO priešakinių pajėgų dalis, jautėmės labai laukiami. Tą svetingumą sąlygojo ir susiklosčiusi geopolitinė situacija, ypač po neteisėtus Krymo aneksijos ir konflikto Rytų Ukrainoje.

Mes čia jaučiame stiprų visuomenės palaikymą. Aš ir mano kariai, vaikščiodami po Vilnių uniformuoti, dažnai iš žmonių girdime „ačiū“. Ir tai nėra pavieniai atvejai. Šis dėkingumas mums kelia gilų tikslo jausmą. Esame čia tam, kad gintume Lietuvą, Vokietiją ir bendras vertybes, kurios mums visiems yra brangios.

Žvelgdamas iš karinės perspektyvos, pastebėjau didelių patobulinimų, ypač mokymų infrastruktūroje. Nemažai pokyčių įvyko Pabradės poligone, kuriame dabar įrengta daug mokymo vietų, tinkamų treniruotis tankams ir pėstininkų kovos mašinoms. Įspūdinga pažanga Rūdninkuose. Šis poligonas bus papildoma, mums labai reikalinga treniruočių vieta.

Apskritai, manau, kad Lietuva tikrai pasistūmėjo karinių mokymo bazių srityje. Visos NATO pajėgos, įskaitant Vokietiją ir Lietuvą, gaus iš to daug naudos.

Paaškindite plačiau, kokia yra naujosios Vokietijos brigados pavaldumo grandinė? Ar ji pasikeistų galimos agresijos ar konflikto atveju?

Vokietija įsipareigojo NATO skirti visą diviziją Aljanso rytiniam flangui ginti. Mes esame šios divizijos dalis, o kai pasieksime visišką operacinį pajėgumą, toliau taikos sąlygomis treniruosisimės taip, lyg kovotume tikrame mūšyje.

Įvykus NATO 5-ojo straipsnio aktyvavimo scenarijui, ši divizija būtų perduota NATO operacinei kontrolei ir

vadovavimui. Nors šiuo metu veikiame Vokietijos vadovavimo grandinėje, galiausiai esame NATO padalinys. Konflikto atveju įgaliojimai būtų perduoti NATO, o mes tarnausime kaip integruota Aljanso gynybos sistemos dalis.

Kaip vokiečių karių šeimoms sekasi įsilieti į gyvenimą Lietuvoje? Ar jie sulaukia pakankamos paramos iš Lietuvos pusės?

Lietuva tvirtai įsipareigojo remti mūsų šeimas, įskaitant civilinės infrastruktūros, tokios kaip mokyklos ir vaikų darželiai, plėtrą. Pirmosios čia atvykusios šeimos jaučiasi labai laukiamos. Mes čia tikrai jaučiamės kaip namie. Pavyzdžiui, jau turime pirmąją vokiškai kalbančią vaikų darželio grupę, kuri veikia lietuviškame darželyje. Po vasaros atidarysime vokišką mokyklą. Taigi viskas vyksta pagal planą.



Žinoma, yra tam tikrų iššūkių. Tarp jų – kalbos barjeras ir darbo vietų karių sutuoktiniams paieška. Šeimų integracija – tai ne tik parama uniformuotiems darbuotojams, bet

ir pagalba jų partneriams, kad jie čia galėtų susikurti visavertį gyvenimą ir siekti karjeros. Mes tvarkomės su šiais iššūkiais ir esu įsitikinęs, kad, skiriant laiko ir bendradarbiaujant abiem tautoms, juos sėkmingai įveiksime.





Akivaizdu, kad esate labai užimtas žmogus. Ar pavyksta rasti laiko kelionėms po Lietuvą?

Mano dienvakė yra nepaprastai įtempta, bet kartu ir labai turininga – nuoširdžiai myliu savo darbą kariuomenėje. Man pasisekė, kad turiu išskirtinę komandą, kuri nuolat viršija visus lūkesčius, todėl turiu galimybę skirti laiko sau.

Sausio mėnesį kartu su žmona apsilankėme Nidoje. Buvo nepaprastai šalta ir vėjuota, bet vis tiek labai gražu. Taip pat esame lankęsi Trakuose ir Kaune. Manau, kad mūsų kariams, jų šeimoms ir civiliams darbuotojams svarbu susipažinti su Lietuva. Norime patirti viską, ką jūsų šalis gali pasiūlyti, ir tam skiriame savo laisvalaikį.

Kokia diena, praleista Lietuvoje, buvo geriausia?

Esu čia praleidęs daug puikių dienų, įskaitant 2017 m. vykusias pratybas „Geležinis vilkas“. Tačiau sakyčiau, kad 2025 m. gegužės 22-oji buvo pati įspūdingiausia, nes tada Katedros aikštėje Vilniuje vyko iškilminga Vokietijos 45-osios šarvuotosios brigados „Lietuva“ inauguracija: arkikatedroje buvo aukojamos mišios, Katedros aikštės prieigose surengta karinės technikos paroda, grojo Vokietijos ir Lietuvos kariniai orkestrai.

Matyti vokiškas uniformas greta NATO sąjungininkų, ypač mūsų bendražygių iš Lietuvos, buvo nepaprastai įspūdinga. Tai buvo puiki diena NATO – pasiuntėme tvirtą žinią, kad Aljansas yra vieningas. Mūsų šalies kancleris Friedrichas Merzas sakė: „Vilniaus apsauga yra Berlyno apsauga.“ Ši mintis atspindėjo šios dienos esmę.

Dėkojame už pokalbį. ■

Vokietijos kariuomenės 45-osios šarvuotosios brigados „Lietuva“ struktūra

Šis junginys yra Bundesvero brigada. Galutinai suformuotą sudarys 800 karių ir 200 civilių darbuotojų.

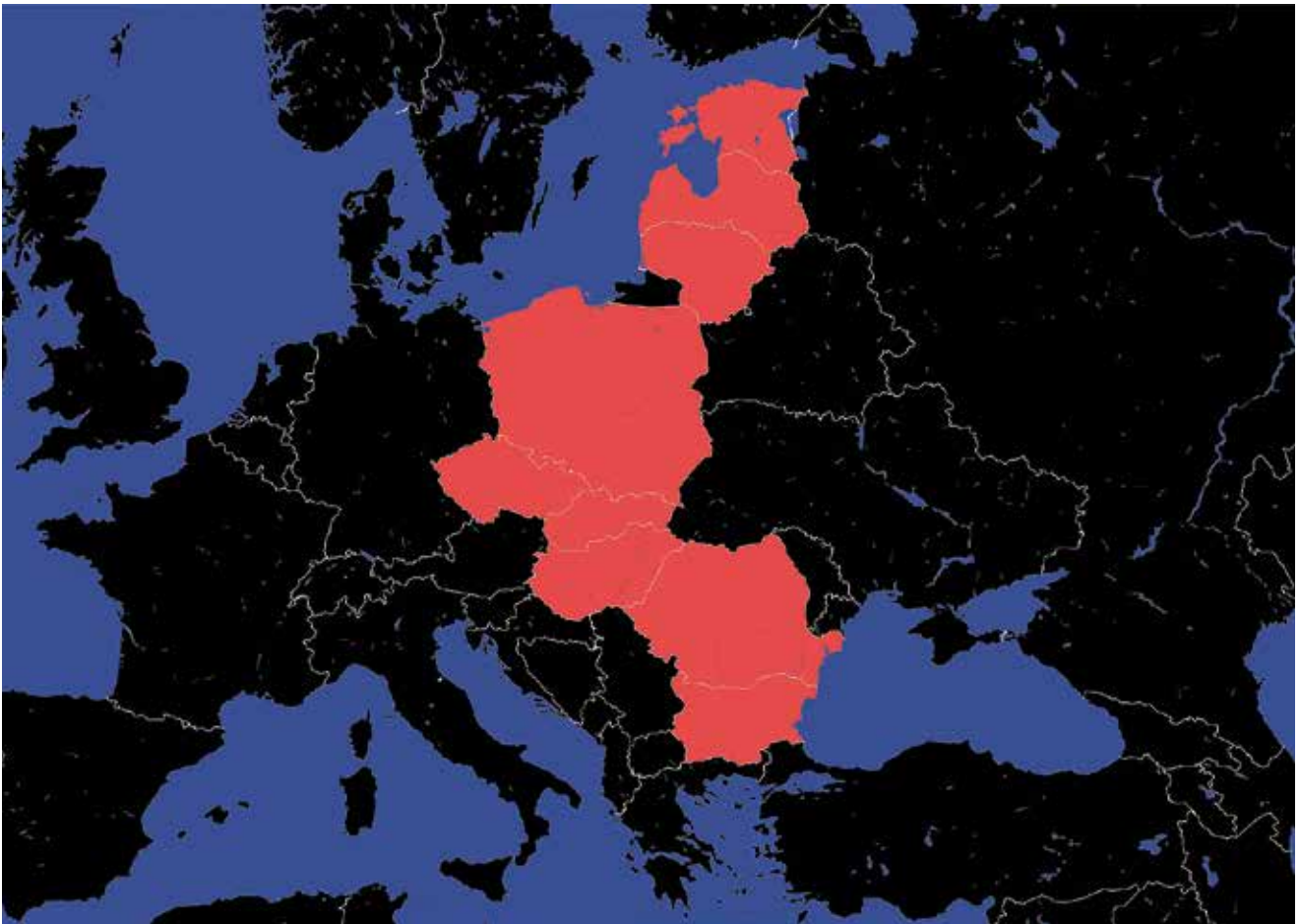
Brigada yra pavaldi 10-ajai tankų divizijai, kurios štabas yra Feitshechheime (vok. *Veitshöchheim*). Vokietijos brigada bus visiškai sąveiki su Lietuvos ir kitomis čia dislokuotomis NATO karinėmis pajėgomis. Tai bus sunkioji mechanizuotoji brigada, ginkluota koviniais tankais ir pėstininkų kovos mašinomis.

Struktūra

- Štabo ir paramos kuopa;
- 45-oji ryšių kuopa;
- 122-asis tankų pėstininkų batalionas su 44 pėstininkų kovos mašinomis *Puma* prisijungs prie 45-osios brigados ir numatyta, kad bus visiškai pavaldus nuo 2026 m. vasario;
- 203-iasis tankų batalionas Augustdorfe su 44 pagrindiniais koviniais tankais *Leopard 2A7* prisijungs prie 45-osios brigados ir numatyta, kad bus visiškai pavaldus nuo 2026 m. vasario;
- Rukloje dislokuota Daugianacionalinė kovinė grupė Lietuvoje prisijungs prie 45-osios brigados ir, kaip numatyta, bus visiškai pavaldi nuo 2026 m. vasario;
- 455-asis tankų artilerijos batalionas bus suformuotas Vokietijoje ir dislokuotas Lietuvoje, kai tik infrastruktūra bus tinkamai įrengta;
- 456-asis aprūpinimo batalionas bus suformuotas Vokietijoje ir dislokuotas, kai tik infrastruktūra bus tinkamai įrengta;
- 45-oji žvalgybos kuopa bus suformuota Vokietijoje ir dislokuota Lietuvoje, kai tik infrastruktūra bus tinkamai įrengta;
- 45-oji tankų inžinerijos kuopa bus suformuota Vokietijoje ir dislokuota Lietuvoje, kai tik infrastruktūra bus tinkamai įrengta.



Vokietijos kariuomenės 45-osios šarvuotosios brigados „Lietuva“ inf.



NATO rytinio flango gynybos planas

Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) karinės pajėgos ir jų NATO sąjungininkai pradeda įgyvendinti naują planą „Rytų flango atgrasymo linija“, kurio tikslas – stiprinti sausumos pajėgumus ir skatinti karinės pramonės bendradarbiavimą visame Aljanse, – praėjusį mėnesį paskelbė JAV sausumos pajėgų Europoje ir Afrikoje vadas per JAV kariuomenės asociacijos pirmąją „LandEuro“ konferenciją Vysbadene, Vokietijoje.

Pasak gen. Christopherio Donahue, siekiant atremti rusijos grėsmę ir užtikrinti lanksčią pasaulinio masto

atgrasymo politiką, skubiai kuriamos standartizuotos, duomenimis pagrįstos sistemos, bendros paleidimo platformos, taip pat debesų kompiuterijos pagrindu veikiančios koordinavimo sistemos.

Regioniniai planai rengiami jau kurį laiką, tačiau JAV kariuomenė kartu su NATO pirmiausia dėmesį skiria Baltijos valstybėms, „siekdamos užtikrinti, kad pramonė ir šalys tiksliai žinotų, kokie yra reikalavimai – tai, ką dabar vadiname „Rytų flango atgrasymo linija“, – sakė gen. Ch. Donahue.

„Žinome, ką turime tobulinti, – pabrėžė jis. – Sausumos sritis netampa mažiau svarbi – ji tampa vis svarbesnė. Dabar galima naikinti A2/AD [priegigos ribojimo ir oro erdvės uždarymo] „burbulus“ nuo žemės. Iš sausumos galima perimti jūros kontrolę. Visa tai

mes matome Ukrainoje.“

Gen. Ch. Donahue pažymėjo, kad Kaliningrado sritį, kurios plotis yra maždaug 47 mylios (76 km, – red. past.) iš visų pusių supa NATO teritorija, ir sąjungininkų pajėgumai dabar gali „sunaikinti jį per neįtikėtinai trumpą laiką, greičiau nei kada nors anksčiau“.

„Tai jau suplanuota ir parengta. Mes sukūrėme pajėgumus, kurie užtikrina, kad galime sustabdyti šią rusijos „masės ir pagreičio“ grėsmę“, – sakė gen. Ch. Donahue.

Planas apima duomenų dalijimosi sistemą. Ja NATO jau disponuoja, sakė gen. Ch. Donahue, nurodydamas, kad pasirinkta „Palantir Maven Smart System“ – dirbtinio intelekto platforma, kuri surenka didelį kiekį duomenų ir greitai analizuoja informaciją, kad padėtų vadams priimti sprendimus.

„Mes tiksliai žinome, ką turime daryti su debesija, ir kokio tipo nepilotuojamų sistemų, brigadų ir kitų pajėgumų mums tam reikia“, – pažymėjo

gen. Ch. Donahue.

JAV kariuomenė nori, kad šios galimybės būtų suderinamos su NATO partneriais. JAV kariuomenė taip pat nori bendros paleidimo sistemos, kuri tiktų tiek puolimui, tiek gynybai, kartu su ugnies valdymo sistema, kurią galėtų naudoti bet kuri šalis. Gen. Ch. Donahue sakė: „Norime, kad viskas būtų valdoma lanksčiai.“ Nesvarbu, ar tai būtų oro gynybos, ar tolimojo nuotolio smogiamosios priemonės.

„Norime, kad tai būtų viena sistema, kurią galima valdyti ir rankiniu, ir automatinio būdu, taip pat kad galėtume naudoti bet kurios šalies šaudmenis.“ Be to, kariuomenė nori sumažinti sistemų kainą.

Generolas pripažino akivaizdų biurokratijos egzistavimą, tačiau sakė, kad JAV artėja reformos tokiose srity-



se kaip užsienio karinė prekyba ir JAV kariuomenė galės veikti daug greičiau.

Tiesiogiai kreipdamasis į pramonės atstovus, gen. Ch. Donahue sakė:

„Mes jums aiškiai nurodėme, ko mums reikia. <...> Jei mums kažką parduoda-

te, tai turi būti suderinama. Turite dalytis [taikomosios programos sąsaja]. Kaina turi būti mažesnė.“

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos





Nebėra laiko gaišti

Siekdami sustiprinti gynybą augančių pasaulinių grėsmių akivaizdoje, Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV) ir jos sąjungininkės Europoje įsipareigojo didinti gynybos išlaidas, o Europos sąjungininkų vyriausiasis vadas ragina pramonę rekordiškai greitai užtikrinti realius pajėgumus.

„Mes galime pramonei tiksliai pasakyti, ko reikia. Manau, kad mūsų darbas yra reikalauti, jog pramonė greitai įvykdytų užsakymus, o mes privalome užtikrinti, kad ji tai galėtų padaryti per mūsų įsigijimų procesus“, – sakė JAV oro pajėgų generolas Alexusas Grynkevičius per savo pirmąjį viešąjį pasisakymą JAV kariuomenės asociacijos „LandEuro“ konferencijos Vysbadene, Vokietijoje metu, nuo tada, kai perėmė pareigas.

„Turime tai padaryti greitai. Mums reikia realių pajėgumų, ir jie turi būti

užtikrinti kuo greičiau. Negalime sau leisti laukti – ateities pažadų nebeužtenka, – sakė jis, – todėl gynybos pramonės bazė abiejose Atlanto vandenyno pusėse turi būti visiškai aktyvuota.“

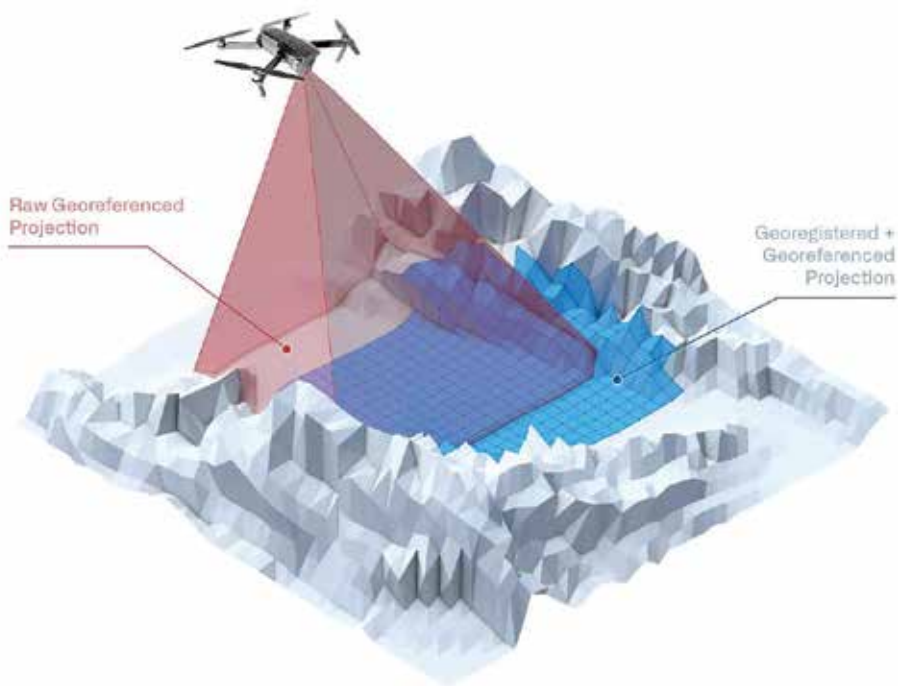
Gen. A. Grynkevičius pabrėžė, kad darbo yra daug, tai nėra investavimo į vieną ar kitą sritį klausimas. „Turime sukurti vieningą pramoninę bazę, kuri galėtų užtikrinti Aljanso pajėgumus ir gebėjimus“, – sakė jis. Tačiau, kad reikia greitai veikti, lengviau pasakyti, nei padaryti: kiekviena šalis turės susidoroti su savo biudžeto tvirtinimo procedūromis ir įveikti biurokratinės kliūtis tarp valstybių. JAV gynybos sekretorius Pete Hegseth'as šių metų pradžioje lankydamasis NATO būstinėje pažadėjo, kad JAV įgyvendins didelę užsienio karinės prekybos reformą.

Nepaisant to, JAV kariuomenė ir NATO jau yra parengusios tvirtus regioninius planus, pradėdant aiškiu planu Baltijos šalims, kuris padės vyriausybėms ir pramonei užtikrinti ten dislokuotų vienetų pajėgumus. JAV kariuomenės Europoje ir Afrikoje

vadas, kalbėdamas dieną anksčiau toje pačioje konferencijoje, sakė, kad „Rytų flango atgrasymo linijos“ planas siekia stiprinti sausumos pajėgumus ir skatinti karinės pramonės sąveiką visame Aljanse. Siekiami atremti rusijos grėsmes ir užtikrinti lanksčią, pasaulinę atgrasymo sistemą, JAV kariuomenė ir jos NATO sąjungininkai skubiai kuria standartizuotas, duomenimis pagrįstas sistemas, bendras paleidimo platformas ir debesų kompiuterijos pagrindu veikiančias koordinavimo sistemas.

Planas apima duomenų dalijimosi sistemą. NATO jau įsigijo „Palantir Maven Smart System“ – dirbtinio intelekto platformą, galinčią apdoroti didžiulius duomenų kiekius ir greitai juos analizuoti, šitaip padedant kariniams vadams priimti sprendimus. JAV kariuomenės Europoje ir Afrikoje pareigūnai taip pat įdiegė „Maven“ sistemą savo štabuose ir naudoja ją misijų valdymui bei situacijos stebėsenai visoje operacijų zonoje. Ši sistema visiškai pakeitė „PowerPoint“ pristatymus ir teikia informaciją vadams realiuoju laiku.

Pasak gen. A. Grynkevičiaus, NATO norimų pajėgumų sąrašas yra brigados, galinčios prilygti Ukrainos pajėgu-



mams. Be to, jis pabrėžė, kad norėtų sutelkti dėmesį į oro gynybą. „Oro gynybos niekada nebūna per daug. Visada norisi daugiau, bet tai yra aki-vaizdus poreikis, nesvarbu, ar tai būtų kovos su [bepiločiais orlaiviais] priemonės, ar balistinės raketos“, – sakė jis. Gen. A. Grynkevičius pridūrė, kad toliau bus skiriamas dėmesys tolimojo nuotolio sistemoms. „Mums reikia pajėgumų, kad galėtume kelti grėsmę.“

Gen. A. Grynkevičius sakė, kad pramonė dabar turi realių paskatų,

nes NATO šalys per paskutinį viršūnių susitikimą įsipareigojo iki 2035 m. gynybai skirti 5 proc. savo bendrojo vidaus produkto.

„Norėčiau paprašyti čia ir kitur dirbančių pramonės atstovų suprasti, kad šis ilgalaikis įsipareigojimas turėtų būti aiškus signalas daryti tai, ką reikia – plėsti gamybos linijas, didinti [moks-
linių tyrimų ir plėtros] išlaidas ir pan., kad pasiektume savo tikslus“, – teigė jis.

Vadovybė dabar siekia diegti naujas ir besiformuojančias technologijas

į kovos lauką kartu su senosiomis technologijomis, kurios vis dar yra aktualios ir padės užtikrinti sąveikumą.

„Raginu visus kariuomenių, sausumos pajėgų vadus ir visus čia esančius vadovus priimti atsakomybę už tai. Laiko gaišti nėra“, – sakė gen. A. Grynkevičius.

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos





Kremlius kuria dronų imperiją

Rusijos vyriausybė parengė plataus masto daugiapakopę programą, kaip paskatinti šalies bepiločių orlaivių kūrimą ir gamybą, kad šalis taptų šios srities lydere pasaulyje. Išsami strategija apima tiek didžiules valstybės, tiek federalinio lygmens investicijas, tūkstančius startuolių ir net sistemingą moksleivių rengimą.

Dronai tapo pagrindine technologija kare Ukrainoje, kuris tęsiasi jau ketvirtus metus po 2022 m. vasarį prasidėjusios plataus masto rusijos karinės invazijos. Pigios bepilotės skraidančios sistemos, dažnai ne sunkesnės nei keli kilogramai ir surinktos iš lengvai prieinamų komercinių komponentų, sėja mirtį bei kelia psichologines kančias abiejose fronto linijų pusėse, ypač Ukrainos miestuose tarp civilių gyventojų.

Šių technologijų svarba greitai tapo aiški ir Kijevui, ir Maskvai. Abi šalys parengė ambicingas strategijas, kuriomis siekiama didinti universalių oro platformų gamybą šalies viduje ir remti inovacijas, kad būtų galima nuolat įveikti naujas priešų naudojamas kovos priemonės.

Nors rusijos gynybos pramonėje valstybė vaidina svarbų vaidmenį, dronų strategija išsiskiria tuo, kad didelis dėmesys skiriamas startuolių ir mažų įmonių visoje šalyje rėmimui. Rusijos naujienų agentūra TASS kovo mėnesį pranešė, kad iš beveik 900 dronų gamybos įmonių 70 proc. sudaro būtent mažosios arba vidutinės įmonės. Jose dirba per 7 000 žmonių.

„Tai daugiausia lėmė vyriausybės paramos įmonėms, turinčioms nuo kelių iki kelių šimtų darbuotojų, priemonių įgyvendinimas“, – pažymėjo TASS.

Žinoma, didieji žaidėjai taip pat gauna savo dalį pyrago. „United Aircraft Corporation“ (UAC), įkurta 2006 m. Putino iniciatyva siekiant konsoliduoti pagrindinius rusijos turtus lėktuvų

projektavimo ir gamybos srityje, birželį paskelbė, kad įsteigs specialų nepilotuojamų sistemų padalinį ir jam skirs milijardus rublių. Bendrovės generalinis direktorius taip pat sakė, kad UAC ieškos privačiojo sektoriaus subjektų, kad suteiktų jiems galimybę bendradarbiauti su didele valstybine įmone, pranešė rusijos verslo naujienų portalas „Adviser“.

Rusija, kaip ir Ukraina, į šį sektorių investavo milžiniškas sumas. Rusija specialiai skyrė 243 mlrd. rublių (2,65 mlrd. eurų) dronų gamybai 2022–2025 metais. Dar 112 mlrd. rublių (1,22 mlrd. eurų) numatyta artimiausių trejų metų biudžete. Tai papildoma suma, atskira nuo karinių išlaidų, kurios sudaro beveik trečdalį valstybės finansavimo.

Oficialiai skelbiama, kad šios investicijos nėra tiesiogiai susijusios su karo reikmėmis – dronai neva skirti žemės ūkiui, infrastruktūros priežiūrai ar siuntų pristatymui – tai tik keletas civilinės paskirties pavyzdžių, kuriais mėgsta pasigirti vyriausybės pareigūnai ir bendrovės. Tačiau pati technologijos

prigimtis lemia, kad riba tarp civilinės ir karinės paskirties yra labai plona. Pavyzdžiui, tas pats dronas, kuris tinkamas ilgimams vamzdynams stebėti, gali būti naudojamas ir kovinėms galvutėms gabenti per fronto liniją. Šių vadinamųjų dvejopo naudojimo technologijų rėmimas yra pagrindinis rusijos vyriausybės strategijos aspektas, o civilinė priedanga dažnai tėra tik plonas tikėtino paneigimo šydas.

„Nėra aiškios ribos – ši technologija gali būti naudojama tiek kariniams, tiek civiliniams tikslams“, – nepriklausomas rusijos leidinys „The Insider“ citavo rusijos žemės ūkio ir prekybos ministro Antono Afanasjevo žodžius.

Iš tiesų, dvejopos paskirties dronų kūrimas apima ne tik dronų įmones, bet ir mokyklas. Daugelyje rusijos švietimo įstaigų naudojamos mokymo programos, susijusios su dronų kūrimu, konstravimu ir naudojimu.

„Mums buvo uždrausta sakyti, kad tai reikalinga kare, ir mes sugalvojome, kaip tai panaudoti civilinėje srityje, – „The Insider“ pasakojo 17-metis

dronų instruktorius Maksimas. – Tai vaikų programa. Bet visi supranta, kad projektas visada turi turėti dvejopą paskirtį... visuose konkursuose, su kuriais man teko susidurti, visada yra tokia nerašyta taisyklė.“

Moksleivių įtraukimas į vyriausybės planus, susijusius su dronais, yra oficiali politika, kurią remia valstybinės institucijos, pavyzdžiui Strateginių iniciatyvų agentūra, o konkursus finansuoja valstybiniai gynybos rangovai, tokie kaip „Rosatom“, „Rostec“ ir „Almaz-Antey“. Kartais už dalyvavimą bepiločių orlaivių iniciatyvose atlyginama papildomais egzaminu balais arba žadama geresnė karjera. Kitais atvejais moksleiviai tiesiogiai dalyvauja kuriant ar bandant karinės paskirties dronus. Bent jau dalį programos, skirtos mokykloms, asmeniškai patvirtino Putinas.

Ši strategija duoda tam tikrų norimų rezultatų. Palyginti su 2023 m., 2024 m. rusija pagamino 2,5 karto daugiau dronų. Nuo tada, remiantis Ukrainos žvalgybos informacija, kurią

gegužės mėnesį citavo Ukrainos naujienų tarnyba TSN, rusijos tolimųjų nuotolio dronų gamyba per mažiau nei metus vėl padidėjo penkis kartus.

Putinas, 2024 m. skelbdamas augančius skaičius, pareiškė, kad rusija iki 2030 m. turi tapti viena iš pasaulinių technologijų lyderių bepiločių orlaivių srityje.

Unikalus kremliaus dronų strategijos aspektas – platus geografinis pasiskirstymas. 2025–2027 m. biudžete vienuolikai specializuotų regioninių centrų, užsiimančių bepiločių orlaivių technologijų tyrimais ir gamyba, skirta 21 mlrd. rublių (229 mln. eurų). Daugelis iš jų įsteigti esamoje komercinėje infrastruktūroje, pavyzdžiui, laisvosiose prekybos zonose, technologijų parkuose arba netoli seniai veikiančių mokslinių tyrimų ir pramonės objektų – nuo Sankt Peterburgo technologijų parko rusijos Baltijos jūros pakrantėje iki Tomsko giliai Sibire.

Spaudos pranešimai ir rusijos žiniasklaidos reportažai atspindi šį organizavimo principą, kremliaus



Palydovinis vaizdas, užfiksuotas 2025 m. birželį, rodo statybos darbus Jelabugoje, Tatarstano srityje, kur įsikūrusi viena didžiausių rusijos bepiločių gamyklų. Čia gaminami *Shahed* tipo dronai, naudojami atakoms prieš Ukrainą.





◀ specialistams žinomą kaip „strateginis gylis“. Idėja yra tokia: išsklaidžius gamybos objektus ir infrastruktūrą, tampa sunkiau vienu priešo smūgiu sunaikinti tam tikrą pajėgumą. Ne vienas tokių objektų yra tapęs Ukrainos dronų atakų taikiniu.

Daugelis iš vienuolikos centrų veikiausiai specializuojasi konkrečioje bepiločių orlaivių gamybos srityje. Maskvos ir sankt peterburgo gamyklos orientuojasi į pažangius mokslinius tyrimus ir plėtrą bei aukštųjų technologijų darbus, Tomskas gamina elektrines detales ir specializuotas borto sistemas, o Permė kuria variklius bei varomąsias sistemas.

Specializuotas centras Tatarstane, centrinėje rusijoje, į šiaurę nuo Kazachstano, tapo vieta, kurioje veikia galbūt didžiausia pasaulyje dronų gamykla. Palydovinės nuotraukos rodo, kad ji yra smarkiai plečiama.

Analitikų teigimu, kartu su naujomis patalpomis šioje specialiojoje ekonominėje zonoje kyla ir nauji būstai, kuriuose galės apsigyventi dešimtys tūkstančių darbininkų. Gamykla Jelabugoje buvo identifikuota kaip vieta, kurioje rusija surenka *Geran-2* – vietinę Irano garsiojo drono kamikadzės *Shahed-136* versiją. Šie pigūs, tvirti

su didele kovine galvute bepiločiai tapo pagrindine rusijos oro antpuolių prieš Ukrainą priemone. Gamykla, kurioje neseniai buvo baigtos statyti dvi naujos 700 metrų ilgio surinkimo salės, šias skraidančias bombas gamina be pertraukų – dirbama trimis pamainomis per parą.

Kaip rašoma „*Financial Times*“, gamybą vykdanči bendrovė „*Albatross*“ anksčiau specializavosi žemės ūkio technologijų srityje. Iš tiesų jos to pa-

ties pavadinimo dronas *Albatross*, dabar naudojamas stebėjimui Ukrainoje, iš pradžių buvo sukurtas kaip civilinis žemės ūkio bebilotis orlaivis.

Praėjusiais metais „*Defense News*“ tyrimas atskleidė rusijos dronų gamintoją „*Integrated Robotics Technologies*“, kuris viešai prisistatė kaip žemės ūkio ir pramonės dronų gamintojas, bet slapta prekiaavo vienkartiniais sprogstamaisiais dronais. Įmonė toliau veikia ir sankt peterburge



įkūrė dukterinę įmonę, kuri dalyvavo 2024 m. karinėje parodoje. Rusijoje populiarioje programėlėje „Telegram“ kanaluose „Integrated Robotics Technologies“ reklamavo savo dronus kaip „trumpalaikes transporto priemones... tinkamas minų pristatymui“.

Vienas iš jos dronų taip pat puikuo- jasi kortų kaladėje, papuoštoje įvairiais bepiločiais orlaiviais, kurios nuotrauka internete pasidalino rusijos valstybinis universitetas.

Tačiau įmonės svetainėje apie karinę paskirtį – nė žodžio.

Vienas pagrindinių „Integrated Robotics Technologies“ ir apskritai rusijos bepiločių orlaivių sektoriaus tikslų yra vadinamasis importo pakeitimas – plačiai vartojamas rusijos informacinėje erdvėje terminas, reiškiantis nuoseklias pastangas visus produkto komponentus gaminti šalies viduje.

Rusijos aukštųjų technologijų sektorius nukentėjo nuo Vakarų sankcijų ir eksporto kontrolės, o šalies vidaus pajėgumai dažnai gerokai atsilieka nuo pažangiausių technologijų, pavyzdžiui, lustų gamybos srityje. Panašiai ir dronų srityje rusija vis dar labai priklauso nuo

užsienio importo, ypač nuo Kinijoje pagamintų komponentų.

Nors maskva ir Pekinas pasirašė strateginės partnerystės susitarimą, priklausomybė yra didelis kremliaus pažeidžiamumas.

Gamindama komponentus vidaus rinkoje – nuo medžiagų dronų korpusams iki variklių, mikroschemų ir rotorijų – rusija siekia tapti nepriklausoma nuo to, kas vyksta už jos teritorijos ribų, pašalindama pagrindinius spaudimo taškus, kurie vis dar lėtina jos ekonomiką ir karinę gamybą. Keletas rusijos partnerių, kuriems taikomos griežtos sankcijos, pavyzdžiui Iranas ir Šiaurės Korėja, taiko panašias strategijas, tačiau jų atvejai taip pat parodė, kad atsiskyrus nuo pasaulinės prekybos klestėjimas turi ribas.

Abi šalys atliko svarbų vaidmenį rusijos dronų strategijoje. 2023 m. laikraštis „Washington Post“ pranešė, kad Iranas pateikė brėžinius ir medžiagas, reikalingas didžiausios rusijos dronų gamyklos statybai Tatarstane, Alabugos specialiojoje ekonominėje zonoje. Ukrainos žvalgyba užsiminė, kad rusija ne tik kuria Šiaurės Korėjos

vidaus dronų pajėgumus, bet ir gali gauti pigios darbo jėgos iš „atsiskyrusios karalystės“ naudoti „Jelabugoje“.

Dronų eksportas didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui tikriausiai yra pagrindinis stimulas pinigų trūkumą patiriančiai Šiaurės Korėjai ir gali būti ateities perspektyva kai kuriems sėkmingesniems rusijos dronų gamintojams.

Rusijos Dūma – šalyje faktiškai tik įstatymams pritariančias parlamento žemieji rūmai – patvirtino politiką, pagal kurią panaikinamas pridėtinės vertės mokestis visiems dronams ir importuojamiems bepiločių orlaivių komponentams, pvz., varikliams, šitaip išplečiant ankstesnes mokesčių lengvatas.

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos



Rusija ketina didinti kovinių dronų gamybą

Ekspertų vertinimu, rusija veikiausiai ir toliau didins *Shahed* tipo dronų gamybą, siekdama vienu metu paleisti iki 2 000 dronų.

Liepos mėnesį Vokietijos ginkluotųjų pajėgų (vok. *Bundeswehr*) paskelbtame interviu Gynybos ministerijos Planavimo ir vadovavimo biuro vadovas gen. mjr. Christianas Freudingas aptarė maskvos pastangas didinti gamybos pajėgumus.

„Rusai siekia plėsti gamybos galimybes – jie nori intensyvinti dronų atakas... Tikslas – turėti 2 000 dronų, kuriuos būtų galima panaudoti vienu metu“, – grįžęs iš vizito Ukrainoje sakė generolas majoras.

Gen. mjr. Ch. Freudingas pabrėžė, kad pagerėjo rusijoje pagamintų *Shahed* dronų kokybė ir kiekybė: intervalas tarp oro antskrydžių sumažėjo nuo 10–12 dienų praėjusiais metais iki dabar, kai jie kartojasi kas 3 ar 4 dienas.

„Dronų, kurie buvo nukopijuoti iš Irano pirmtakų modelių, kokybė žymiai pagerėjo – manome, kad jų galia padidėjo

50 proc., jie yra atsparesni elektroninės kovos sistemoms ir nuo jų sunkiau apsiginti“, – pridūrė jis. Pasak Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) karo studijų instituto (ISW), maskvos tikslas per vieną naktį dislokuoti iki 2 000 bepiločių orlaivių galėtų būti pasiektas jau lapkritį, jei dabartinė šalies auganti dronų naudojimo tendencija išliks.

Tyrimų grupė pažymėjo, kad birželį Ukrainos karinė žvalgyba (GUR) pranešė, jog rusijos pramonė gali pagaminti maždaug 170 *Shahed* tipo dronų per dieną.

Rusijos žiniasklaidoje anksčiau buvo paviešinta vaizdo įrašų, kuriuose, kaip teigiama, matyti masiškai gaminanti ir bandanti dronus *Geran-2* (tai rusiškas dronų *Shahed-136* pavadinimas) gamykla.

Viena iš pastaruosiu metu rusijos pajėgų naudojamų taktikų siekiant įveikti Ukrainos oro gynybą yra didesnių dronų spiečių formuotės arba jų veikimas didesniame aukštyje, kad būtų sunkiau juos numušti.

Pasak gen. mjr. Ch. Freudingo, Ukrainai reikia ekonomiškėsių atsakomųjų priemonių padažnėjusioms dronų atakoms atremti. Jis pažymėjo, kad mobilieji ugnies padaliniai, anks-

čiau plačiau naudoti Ukrainoje, „nebėra tokie veiksmingi su savo kulkosvaidžiais“ prieš rusijos valdomus dronus dideliame aukštyje.

„Pagaminti droną *Shahed* atsieina 30 000–50 000 eurų, priklausomai nuo modelio, todėl logiška, kad kovai su jais nenaudojame raketų *Patriot*, kurių kiekviena kainuoja per 5 milijonus... bet mums reikia atsakomųjų priemonių, kurių vertė būtų 2–4 tūkst. eurų, būtent todėl, kad rusija siekia padidinti savo gamybos pajėgumus“, – teigė pareigūnas.

2022 m. vasarį po rusijos invazijos į Ukrainą gen. mjr. Ch. Freudingas išgarsėjo kaip įžvalgus ekspertas aiškindamas Vokietijos ir Europos interneto auditorijai sausumos pajėgų taktiką. Rugsėjį jis turėtų tapti Vokietijos kariuomenės štabo viršininku.

Anksčiau liepos mėnesį JAV prezidentas Donaldas Trumpas pareiškė, kad yra pasirengęs į Ukrainą nusiųsti papildomų oro gynybos sistemų *Patriot*, nes Putinas priešinas jo bandymams derėtis dėl paliaubų tarp Rusijos ir Ukrainos.

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos





Naujas Gynybos štabo viršininkas

Liepos pabaigoje Vilniaus rotušėje įvyko Lietuvos kariuomenės Gynybos štabo (GŠ) viršininko keitimo ceremonija, kurios metu kontradmirolui Giedriui Premeneckui buvo įteikti GŠ viršininko simboliai – medinis plaktukas ir lentelė.

Naujai paskirtam viršininkui pareigas po metų tarnybos perdavė gen. ltn. Remigijus Baltrėnas, kuris yra paskirtas NATO Tarptautinio karinio štabo generaliniu direktoriumi. Gen. ltn. R. Baltrėnui krašto apsaugos ministrė Dovilė Šakalienė įteikė Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalį „Už nuopelnus“, o Lietuvos kariuomenės vadas gen. Raimundas Vaikšnoras – Lietuvos kariuomenės medalį (su bronziniais stulpais) „Už pasižymėjimą“.

„Vadovaujant gen. ltn. Remigijui Baltrėnui buvo sustiprintas Gynybos štabo koordinacinis vaidmuo, išgryninta ginkluotosios gynybos koncepcija,

dar labiau suartintas nacionalinis ir NATO planavimas. Šiandien galime aiškiai pasakyti – paliekamas stiprus pamatas tolesnei kariuomenės plėtrai ir pasirengimui.

Kontradmirole Giedriau Premeneckai, perimate ne tik pareigas – jūs perimate atsakomybę už visą mūsų kariuomenės strateginį koordinavimą. Linkiu drąsos priimti sprendimus, ištvėrėms juos įgyvendinti ir – mažytį ne vien žingsnį į priekį, bet kelis. Gynybos štabui šiandien – naujas etapas“, – sakė Lietuvos kariuomenės vadas gen. R. Vaikšnoras.

Kontradm. G. Premeneckas pastaruosius penkerius metus vadovavo Karinėms jūrų pajėgoms (KJP). 1997 m. baigė Vokietijos karinę jūrų mokyklą. Tarnavo fregatoje *F11* „Žemaitis“ raketinės-artilerinės kovinės dalies vadu, priešmininiame laive *M52* „Sūduvis“ vado pavaduotoju. Vadovavo minų paieškos ir nukenksminimo laivui *M51* „Kuršis“ ir KJP Karo laivų flotilei.

Štabo darbo patirties įgijo eidamas KJP štabo viršininko pavaduotojo operacijoms, vėliau štabo viršininko

pareigas. Tarptautinės patirties įgijo vadovaudamas NATO Nuolatinės parengties priešmininių laivų I grupei ir eidamas Lietuvos gynybos atašė Danijai, Norvegijai, Suomijai ir Švedijai pareigas.

Kontradm. G. Premeneckas yra baigęs nacionalinius generalinio štabo karininkų kursus Vokietijos Bundesvero vadų akademijoje. Klaipėdos universiteto Jūreivystės institute įgijo inžinieriaus laivavedžio specialybę, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje – politikos mokslų magistro kvalifikacinį laipsnį.

Naujasis GŠ viršininkas yra apdovanojamas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi (5-ojo laipsnio ordinu), NATO medaliu „Už nuopelnus“ ir įvairiais kitais krašto apsaugos sistemos ir Lietuvos kariuomenės apdovanojimais bei medaliais.

GŠ koordinuoja kariuomenės kovinį rengimą, rengia ginkluotosios gynybos koncepcijas ir planus. Jis taip pat atsakingas už Lietuvos kariuomenės plėtrą, susijusių įsigijimų planavimą ir veiklos bei paskirtų išteklių konsolidavimą.

Lietuvos kariuomenės informacija
Srž. spec. Karolio Kavolėlio nuotraukos

Tęsiant jau daug metų gyvuojančią Žalgirio mūšio minėjimo tradiciją šiemet pažymėtos 615-osios šio išskirtinai svarbaus istorinio įvykio metinės ir Lenkijoje vėl buvo įspūdingai atgaivinta Žalgirio mūšio atmintis. Šimtai dalyvių, tūkstančiai žiūrovų, mūšio inscenizacija bei to meto karinės buities rekonstrukcija – visa tai ir vėl atgijo apylinkėse, kuriose 1410 m. liepos 15 d. jungtinė Vytauto ir Jogailos kariuomenė įveikė Kryžiuočių ordiną. Istorijos atgaivinimo akimirkas užfiksavo št. srž. Arnas Čemerka.

ŽALGIRIS

6



15

FOTOREPORTAŽAS















ŠVEDŲ NEM KPIST

DARIUS SUTKUS



IRTINGASIS: M/45

Visi, kas bent kiek domisi ginklais, žino tokias pavardes kaip Coltas, Browningas, Bergmannas ar Schmeisseris... O kas yra toks Johanssonas? Švedas? Bet ar švedai sukūrė ką nors, kas pritiktų tarptautinei ginklų klasikos galerijai? Atsakymas: sukūrė. Ir tas kūrinys iki primityvumo paprastas. Bet labai gyvastingas ir naudojamas iki šiol.

Švedų ginkluotosios pajėgos II pasaulinio karo išvakarėse jau buvo gerai pažįstamos su pistoletais-kulkosvaidžiais ir egzotika jų nebelaikė. Šio ginklo svarba įvertinta dar 1935 m. pradėjus kariuomenės reformas.

Po poros metų švedų kariai jau turėjo pirmuosius *m/37*: suomiškus Aimo Lahčio konstrukcijos pistoletus-kulkosvaidžius *Suomi KP-31* (apie jį rašyta 2025 m. KARYJE nr. 6), bet nuo suomiško originalo šie skyrėsi truputį kitokia dėtuve ir būtent jai pritaikytomis šiek tiek išžambiomis dėtuvės žiotimis.

Klausimas: kam tie įmantrumai? Atsakymas paprastas: tokia dėtuvės forma buvo padiktuota ne įnorio, o būtinybės. Originalus *Suomi* naudojo



Švedų sprendimas buvo logiškas: automatinių ginklų turi būti daug, o jų savikaina – maža. Kpist m/45 visiškai atitiko šią koncepciją.

9x19 Para, bet švedai tuo metu jau turėjo *Browning FM High Power* sistemos pistoletus ir daugybę 9x20 šovinių jiems. Todėl tuo momentu buvo nuspręsta, kad dviejų skirtingų tipų

pistoletiniai šaudmenys – tai tiesus kelias į logistinį košmarą, be to, tai pernelyg brangu.

Dėtuves atskirai gamintos pačioje Švedijoje, valstybinėje ginklų gamykloje „*Carl Gustaf*“ Eskilstunoje, o patys ginklai – Suomijoje, „*Tikka-*

koski“ gamykloje. Nereikia sakyti, kad tokiu kaimynų užsakymu suomia nebuvo labai sužavėti – juk ypatingai modifikacijai reikia ir atskiros gamybos linijos.

Vis daugiau ir daugiau

Kai karo grėsmė jau tiesiog tvyrojo ore, švedai susigriebė, jog neutralumas neutralumu, bet *m/37* jie turi

tik kelis šimtus, o gamybos tempai nėra pakankami. Poreikis nustelbė kaprizus: iš vokiečių jie nusipirko partiją *Bergmann M35* (ilgesniais ir trumpesniais vamzdžiais) – Švedijoje abi modifikacijos pervardytos vienu pavadinimu – *m/39*.

Vokiški ginklai, žinoma, šaudė 9x19 *Para* šoviniais ir su tuo teko susitaikyti. Ir prisitaikyti: nuo 1939-ųjų patys švedai pradėjo daryti naujo kalibro *m/37*. Ši modifikacija gavo žymėjimą *m/37-39*. Jų buvo pagaminta apie 35 000 vienetų.

Pakeitus kalibrą, neliko kliūčių pasipildyti arsenalą jau ir originaliais suomiškais *KP-31* pavyzdžiais. Maža to, 1940 m. pradžioje įsigyta dar pusė tūkstančio amerikietišku *Thompson M1928*. Vis į namus, o ne iš namų...

Taip žingsnis po žingsnio II pasaulinio karo metu neutraliųjų švedų arsenale atsirado ne mažiau kaip penkių tipų pistoletai-kulkosvaidžiai. O gal net ir šešių, jei įskaitysime specialią pistoletų-kulkosvaidžių seriją be serijos numerių. Logistinis košmaras, kurio taip bijota, žingsnis po žingsnio atėjo savaime.

M/45 pagrindinis (ir vienintelis) konkurentas – pistoletas-kulkosvaidis *Husqvarna FM44*, kuris vėliau priimtas danų kariuomenėn kaip *Hovea M49*.

Reikia kažko naujo? Bus!

Tuo pat metu pradėta žvalgytis į aktualijas. Neutrali Švedija pradėjo domėtis naujesne pistoletų-kulkosvaidžių karta. Dar kartą įsitikinta, jog tai nepamainomas šturmo ginklas. Ir jų turi būti daug, o tam, kad būtų pagaminta pakankamai, reikia kiek įmanoma paprastesnio technologinio proceso. Konstrukcija turi būti neįmanoma, ginklas paprastas ir funkcionalus, o jam pagaminti turėtų būti sunaudota kuo mažiau medžiagų ir laiko. Kitaip tariant, principai, kuriuos naudoja IKEA, buvo sugalvoti ne vien baldams.

1944 m. Švedijos kariuomenei buvo pateikti dviejų naujų pistoletų-kulkosvaidžių pavyzdžiai. Vieną jų, vėliau pavadintą *m/45*, pateikė valstybinė ginkluotės įmonė „*Carl Gustaf*“. Kitas, *FM44*, buvo „*Husqvarna*“ konstruktorių kūrinys. Abu pavyzdžiai buvo panašūs tiek konstrukcija, tiek charakteristikomis.

Siurprizas ar ne, bet kariuomenės pasirinkimas atiteko valstybiniam, o ne privačiam gamintojui. „*Carl Gustaf*“ pateiktas egzempliorius, kurtas konstruktoriaus Gunnaro Johanssono,



oficialiai pavadintas tiesiog *Kpist m/45* (sutrumpintas švediškas terminas *Kulsprutepistol*, t. y. pistoletas-kulkosvaidis) ir pradėtas gaminti masiškai.

Beje, „*Husqvarna*“ taip pat neliko našlaitės vietoje. Licenciją jų modeliui *FM44* netrukus nusipirko danai. Pagal ją gamintas pistoletas-kulkosvaidis tapo žinomas kaip *Hovea M49*.



Kpist m/45



- Kilmės šalis: Švedija
- Sukurtas 1944 m., priimtas ginkluotėn 1945 m.
- Konstruktorius: Gunnaras Johanssonas
- Gamintojas: „*Carl Gustafs Stads Gevärsfaktori*“
- Ilgis: su užlenkta peties atrama 550 mm; atlenkus atramą – 808 mm
- Svoris (neužtaisytu): 3,3 kg
- Veikimo principas: laisva spyna
- Naudojami šaudmenys: 9x19 *Para*
- Pradinis kulkos greitis: apie 425 m/s; sek;
- Greitašauda: apie 600 šūvių/min.



Mažiau kaip per dešimtmetį švedų ginkluotosiose pajėgose buvo naudojami net kelių rūšių pistoletai-kulkosvaidžiai.



Senesnio modelio šautuvo durtukas ant *m/45* atrodo keistokai. Paprastai toks derinys buvo naudojamas tik garbės sargyboje bei paraduose ir tik vieną kartą – misijoje Konge.

Paprastas kaip švediškasis kukulis

Kpist m/45 – paprastumo viršūnė. Jį pamačiusį senosios mokyklos atstovą, pratusį prie inžinerinės kultūros, veikiausiai išstiktų infarktas.

Didžioji dalis *m/45* detalių pagamintos ne frezuojant, o štapavimo būdu, taupant medžiagas ir laiką. Konstrukcinis sprendimas taip pat taupus – visiškai paprasta, masyvi, apie 770 g sverianti laisvai slankiojanti spyna, kuri veikia tik automatinio režimu. Pavienė ugnis – tai jau šaulio rūpestis. Norint iššauti pavienį šūvį, reikia turėti „greitą pirštą“ ir paskirti šiek tiek laiko praktikai.

Kpist m/45 neturi ir įprastinio saugiklio. Dabar tai skamba siaubingai. Tiesa, būdas apsisaugoti nuo atsitiktinio šūvio yra: reikia atitraukti spynos užtaisymo rankenėlę iki pat galinės padėties ir ten ją užfiksuoti specialioje išėmoje. Tačiau tuomet tūtelių išmetimo langelis lieka atviras, ir reikia stebėti, kad ten nepatektų purvo ar kitų pašalinių daiktų, galinčių sukelti ginklo strigimą.

Pistoletinė rankena kampuota ir labai plati, su medinėmis kriaunomis. Smulkesnę plaštaką turinčiam šauliui ją apimti nėra labai patogiu.

Jau galima pamanyti, kad turime reikalą su blogiausiu visų laikų ginklu. Ne, ne visai. Karo metu pistoletai-kulkosvaidžiai nebuvo grožio ir inžinerinės minties etalonai. Bet švediškasis jų gentainis turėjo ir savų plusų.

Žiotis, į kurias įstatoma dėtuve, buvo galima pakeisti, tad prireikus šaulys galėjo naudoti dviejų rūšių dėtuves – plonesnę 36 šovinių arba plačią suomiško pavyzdžio 50 šovinių dėtuvę, kurią dėl savo specifinės formos kariai praminė „karstu“. Kiek vėliau, apie 1960-uosius, nuo „karsto“ atsikayta ir ginkluotėje liko tik švediškos dėtuvės – ne tokios talpios, bet itin patikimos.

Prie tūtelių išmetimo langelio numatytas specialus tvirtinimo mazgas, prie kurio buvo galima pritaisyti specialų maišelio tipo iššautų tūtelių surinkėją. Toks sprendimas neblogas keliais požiūriais: pratybose – taupumo ir ekologijos, kovinėse operacijose – slaptumo...

MODIFIKACIJOS IR VARIACIJOS

m/45 – bazinis ankstyvasis variantas. Šaudymas tik automatinu režimu, naudojamos įvairių modifikacijų – 37, 50 ir netgi diskinė 70 šovinių – dėtuves.

m/45B – šiek tiek patobulinta konstrukcija: pavyzdžiui, sutvirtintas galinio spynos dangtelio fiksatorius, kuris buvo linkęs atsipalaiduoti. Ugnies režimas tik automatinis, naudojama tik 37 šovinių dėtuve.

m/45C – sąlyginai nedidelė partija. Nuo B modifikacijos skyrėsi tik neesmine, tačiau labai savotiška detale – ant vamzdžio antdėklo buvo fiksatorius durtuvui pritvirtinti. Pistoletas-kulkosvaidis su ilgu šautuviniu 1894 m. pavyzdžio durtuvu atrodė gana keistai. Iš esmės toks sprendimas nebuvo skirtas mūšio laukui, o tik garbės sargyboms, paradams ir kitoms karinėms ceremonijoms. Kalbant apie realesnę m/45C naudojimą, veikiausiai vienintelį kartą šia modifikacija švedų kariai buvo ginkluoti misijoje Konge.

m/45D – gana retas modelis su pusiau automatinu ir automatinu ugnies režimu.

m/45BE – taip pat keičiamas ugnies režimas. Pradėti gaminti apie 1960-uosius. Speciali modifikacija, skirta teisėsaugos padaliniams.

m/45BET – riaušių policijai skirtas modelis, pritaikytas konteineriams su ašarinėmis dujomis iššauti.

Mokomasis variantas, skirtas šaudyti imitaciniais šoviniais. Skyrėsi šiek tiek pailgintu vamzdžiu su sriegiu gale, ant kurio buvo galima prisukti kompensatorių spynos atatrakai užtikrinti.

Mokomasis variantas praktiniam šaudymui, pritaikytas mažakalibriams .22 LR šoviniais. Gana retai sutinkama modifikacija.

Įvairūs bandomieji m/45, kurie buvo kuriami eksperimentuojant su įvairaus dizaino buožėmis ar nestandartiniais taikikliais. Buvo net modelis be vamzdžio apsaugos. Tokio tipo ginklai buvo gaminami itin mažomis partijomis ar net kaip pavieniai egzemplioriai, todėl juos paminėsime vien dėl įdomumo.

Viens du – ir išardyta. Konstrukcija visiškai paprasta.

Beje, nepaisant *m/45* paprastumo, jį naudojo ir specialiosios pajėgos, įskaitant kovinius narus, dar ir dėl to, kad jis visiškai patikimai veikė net ir pabuvęs vandenyje.

Praktiniuose šaudymuose šis ginklas pasirodė gana gerai. Jis subalansuotas, šaudant jaučiama nedidelė atotrūkis, todėl taiklumas tikrai neblogas. Yra paminėtas atvejis, kai kovinėmis sąlygomis sraigaspiloto pilotui, ginkluotam *m/45*, teko atšaudyti, laikant šį ginklą viena ranka...

Beje, net ir pastaruoju metu Švedi-



Įdomus *m/45* priedas – maišas tūtelėms rinkti.

m/45 pagarsėjo kaip nereiklus ir patikimas ginklas. Švedijos koviniai nariai pratybose.

joje rengiamos specialios varžybos: senukais *m/45* ginkluoti varžybų dalyviai rungtis, kuris taikliau šauda pavieniais šūviais 100, 200 ir 300 m atstumais (reikia pažymėti, kad šio ginklo režimas tik automatinis, o taikiklis turi tik 100 m ir 200 m padalą). Rezultatai paprastai būna stebinantys.

Minima, kad Švedijoje šiuo metu privačiose rankose yra iki 2 000 šių pistoletų-kulkosvaidžių. Deja, dėl politikų sprendimų, vis labiau varžančių ginklų įstatyminę bazę, šaudymo klubams vis sunkiau įsigyti ar prasižesti licencijas automatiniams ginklams, ir tradicija pamažu nyksta.

Kaip „švedas“ Vietname kariavo

1969-ųjų pradžia. Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) specialiojo MACV-SOG padalinio žvalgų grupė vykdo mūšio žalos vertinimo misiją Šiaurės Rytų Kambodžos džiunglėse. Tyrinėdama nurodytą rajoną, komanda susiduria su Šiaurės Vietnamo armijos karių padaliniu. Prasideda kautynės.

JAV karys mokosi naudotis *m/45*.





Viena iš JAV specialiosios paskirties grupių. Ginklų maišalynėje matome ir S&W M76, kuris, deja, nebuvo toks populiarus kaip *Swedish K*.

Amerikiečiai, paeiliui atsišaudydami, bando pasiekti eksfiltracijos zoną. Ugnis akimirksniui nutyla – seržantas George'as Baconas pertaiso savo CAR-15 šturmo karabiną. Pasinaudodami pauze, keli arčiausiai buvę persekiotojai pašoka ir puola į priekį, bet staiga krenta it pakirsti.

Netikėta tyli papliūpa išguldo priešakinius puolėjus ir šitaip demoralizuoja vietnamiečius. Apkurtę nuo šūvių garso ir azarto, jie net nesuvokia, kas ir iš kur paleido šią mirtiną beveik begarsę šūvių seriją. Nesupratę, kas šaudo, likę gyvi persekiotojai pakrinka ir pasitraukia patys.

Grupę išgelbėjo G. Bacono porininkas seržantas Newmanas Ruffas. Jo rankose – *m/45* su ugnies ir garso slopintuvu.

Swedish K – taip jį vadino amerikiečiai. Keista, bet net turėdami pakankamai savų *Thompson* ir „tepalinų“ *M3/M3A1*, jie kažkodėl susidomėjo neįmantria švediška konstrukcija.

Paradoksalu: tarkim, Bundesvero

(vok. *Bundeswehr*) švediški *m/45* netenkino, o ekonomiškai pajėgios JAV juos pirkto su džiaugsmu, nors, rodos, galėjo leisti sau pasirinkti ir ką nors modernesnio. Bet pasirinkimą lėmė ne kaina. Pietryčių Azijoje viršų ėmė du prioritetai: absoliutus šio ginklo patikimumas ir jo „neutrali kilmė“. Štai kodėl *Swedish K* buvo ypač vertinamas specialiųjų pajėgų ir Centrinės žvalgybos agentūros operatyvininkų, nors likučių nubyrėdavo ir kitų karinių specialybių atstovams, kuriems trumpas ginklas – privalumas. Apsiginklavus *m/45* su standartiniu amunicijos

kiekiu – 13 dėtuvių (468 šoviniai), džiunglėse buvo ką veikti...

Tačiau tuo metu Švedijoje subruzdavo pasipiktinusios „progresyvosios jėgos“:

ajajai, Vietname jankiai kariauja nešvarų karą, o mes, pasirodo, tiekiami jiems ginklus! Vyriausybė pasidavė viešosios nuomonės spaudimui, ir 1966 m. Švedija sustabdė ginklų tiekimą JAV.

Didelio nuostolio dėl to užsakovas nepatyrė, bet JAV karinės jūrų pajėgos iš inercijos kreipėsi į įmonę „*Smith & Wesson*“, ar ši galėtų jų NAVY SEAL padaliniamis pagaminti kažką panašaus. „*Smith & Wesson*“ specialistai galvų ilgai nekraptė ir pateikė savo variantą jau po kelių mėnesių. Tačiau amerikietiškas prototipas S&W M76, skirtingai nuo „švedo“, nesusilaukė didelių simpatijų. Vietnamo kampanijai einant į pabaigą, 1974 m. S&W M76 gamyba išvis nutraukta.

Egiptas

Buvo tokių šalių, kurios net nepirko *m/45*, o gaminosi juos pačios! Pavyzdžiui, Egipto Arabų Respublika. Ši valstybė paveldėjo nemažai antihitlerinės koalicijos ginklų, ir nors čia iki tol nebuvo ginklininkystės tradicijų, Egiptas nusprendė vystyti savą ginklų pramonę. Tačiau egiptiečiams reikėjo su kažkuo bendradarbiauti. Pasidairę jie kažkodėl pasirinko švedus: pavyzdžiui, egiptietiškas šautuvas *Hakim* – tai tiesiog švediško *Ljungman Ag m/42* kopija.

1950-ųjų pradžioje Egipto vyriausybė nusipirko ir *m/45* licenciją, o su švedų specialistų pagalba ką tik įkurta ginklų gamykla „*Al Maadi*“ gavo naudotos įrangos šiems pistoletams-kulkosvaidžiams gaminti. Taigi egiptietiškas variantas praktiškai niekuo, išskyrus pavadinimą, nesiskyrė nuo originalo. Šis pistoletas-kulkosvaidis žinomas kaip *Port Said*. Ant jo šono puikavosi ženklavimas (beje, ne arabiškai, o angliškai): „*Port Said 9 mm Made in Egypt*“.

Įdomu, kad netrukus kilusios Sueco krizės metu būtent prie Port Saido



Izraeliečiai, ginkluoti Uzi, apžiūri trofėjinį Port Said.

uosto vyko didelis mūšis, kuriame buvo naudojami to paties pavadinimo ginklai. Beje, Egipto ir Izraelio konfliktų metu izraeliečiai paėmė nemažai trofėjinių *Port Said*. Palyginti su *Uzi*, šie atrodė gana varganai, bet izraeliečiai nusprendė – ūkyje pravers! Ir apginklavo tais egiptietiškais aparatais kai kuriuos savo padalinius.

Dar kartą panagrinėjęs *Port Said* konstrukciją, atrodo, kas gali būti paprastesnio. Bet Egipto karinė vadovybė galvojo kitaip: apie 1960-ųjų vidurį ji davė nurodymą dar labiau supaprastinti ir taip primityvų pistole-

tą-kulkosvaidį!
Dabar sunku spręsti, koks buvo tikrasis šio sumanymo motyvas: noras dar labiau sumažinti gamybos kaštus ar kokie nors mums nesuprantami arabiško mentaliteto vingiai, bet „*Al Maadi*“ auksarankiai tai padarė. Kaip? Šiek tiek sutrumpintas vamzdis, atsisakyta apsauginio perforuoto antdėklo, o kryptukas, buvęs ant jo, atsidūrė ant spynos rėmo priekinės dalies, dėl ko ginklo priekis pasidarė šiek tiek panašus į *Uzi*. Atlenkiami peties atrama pakeista ištraukiama, panašia į amerikietiško *M3A1*. Svoris sumažėjo keliais šimtais gramų, taiklus šaudymas – iki šimto metrų.

Naujasis modelis buvo pavadintas *Akaba*; kitas rečiau pasitaikantis jo pavadinimas – *Kara*. Jį noriai pirkė kaimyninės Afrikos ir Artimųjų Rytų valstybės. Išskyrus, aišku, Izraelį.

Tiek *Port Said*, tiek *Akaba* išbuvo Egipto ginkluotėje iki 1980-ųjų; paskui pamažu imtasi perginkluoti kariuo-

menę modernesniais ginklais, nors gali būti, kad kai kuriuose padaliniuose jų vis dar tebėra.

Įvairūs nelegalai

Kaip žinoma, Egipto arabai nebuvo itin draugiškai nusiteikę Izraelio atžvilgiu. Kadangi konvenciniai karai ne itin nusisėkė, Egipto vyriausybė kažkuriuo metu priėjo prie išvados, kad padėtį Izraelyje galima pabloginti be tiesioginio įsikišimo, aplinkiniais keliais.

Port Said ir *Akaba* buvo štampuojami tūkstančiais – užteko ir savoms jėgos organizacijoms, ir eksportui, kuris nešė Egiptui gražų pinigą.

Šįkart nutarta užsiimti labdara. Adresatas buvo, žinoma, palestiniečiai, kurie slapta gavo nemažas šių ginklų siuntas. Paprasti, kompaktiški pistoletai-kulkosvaidžiai, kuriuos lengva paslėpti ir pataisyti net ir garaže, tapo populiariu teroristinių akcijų įrankiu, kurio ilgai negalėjo išstumti net sovietiniai *kalašnikovai*.

Pasikėsinimo į Anwarą as Sadatą akimirka (1981 m. spalio 6 d.). Į vyriausybę tribūną šaudantis karininkas ginkluotas egiptietišku *m/45* variantu: pistoletu-kulkosvaidžiu *Port Said*.





Carl Gustav arabų šalyse redukovasi iki **Carlo**. Šis pavadinimas prilipo ne tik gamykliniam egiptietiškam pistoletui-kulkosvaidžiui, taip buvo vadinamas bet koks garaže pagamintas automatinis ginklas.

O ten, kur legaliai gaminami ginklai dėl kokių nors priežasčių negalėjo patekti į teroristų rankas, teroristai juos kartais ryždavosi gamintis patys! 1975 m. ambicingi kairieji ekstremistai iš vadinamosios Revoliucinės koordinacinės chuntos tiesiog Argentinos sostinėje įkūrė nelegalų ginkluotės fabrikėlį. Sprogmenis gaminti sekėsi lengvai, bet su šaunamaisiais ginklais teko pasivarginti, kol kažkoks inžinierinių gabumų turintis bolivietis slapyvardžiu „Draugas N“ nesukūrė JCR-1. Žiūrint į šį šaudantį agregatą, galima nesunkiai numanyti, kad liepsningą revoliucionierių kūrybos procesą įkvėpė ir *m/45*. Pogrindžio fabrikėlyje užvirė darbas. Kairieji internacionalistai spėjo pagaminti detalių 5 tūkstančiams JCR-1, tačiau surinkti spėjo tik kelis šimtus – tų pačių metų pabaigoje ši revoliucijos ginklų kalvė buvo išaiškinta ir likviduota.

Kodėl teko paminėti šį faktą? Todėl, kad tai bendra tendencija. Tie *Port Said* ir *Akaba*, kurie kadaise atsidūrė palestiniečių rankose, arba pasimetė, arba turėjo atšaudyti savo resursą. Kaip sakoma, kiekvienas per senęs ginklas baigia savo gyvenimą Artimųjų Rytų smėlynuose...

Bet sensta mechanizmai, o geras vardas lieka. Į arabų atmintį vis dar įsispaudęs pavadinimas *Carl Gustav*, ir dabar bet koks savadarbis pistoletas-kulkosvaidis ten vadinamas tiesiog *carlo*. Tai bendrinis pavadinimas

mas daugybei primityvių savadarbių pistoletų-kulkosvaidžių, kurie pradėti gaminti nuo 2000-ųjų. Gamyba vyksta vos ne garažuose, naudojant vandentiekio vamzdžius ir įvairias po ranka pasitaikusias detales...

Aišku, kokybė – ne tas žodis, kuris derėtų su *carlo*. Bet vakariniame Jordano krante jų vis daugėja, ypač nuo 2012 metų. Kodėl? Todėl, kad *M-16* juodojoje rinkoje kainuoja apie 60 000, *AK* – 40 000, o *carlo* galima įsigyti tik už 2 000 šekelių.

O kam gi fanatikui brangus ginklas, jei jis žino, kad jo misija gali būti paskutinė?

2021 m. pradžioje vykusio antiteroristinio reido metu Judėjoje ir Samarijoje konfiskuoti dvidešimt keturi *carlo* ir tik du *M-16*. Kaip spėja teisėsaugos atstovai, slaptavietėse dar gali būti iki 2 000 primityvių savadarbių pistoletų-kulkosvaidžių.

Kovos kelias nebaigtas

Švedijos reguliariojoje kariuomenėje *m/45* naudoti kone pusę amžiaus – iki 1965-ųjų. Paskui juos ėmė išstumti šturmo karabinai *AK4* (*H&K G3*), tačiau *m/45* dar buvo palikti artileristams, karo inžinieriams, mechanikams-vairuotojams ir išsilaukė iki 1986 m., kai ginkluotėn buvo priimtas *AK5* (*FN FNC*). O švedų nacionalinės

gvardijos savanoriai *m/45* naudojo iki 2007 m. pavasario.

Šaltojo karo metu originalūs *m/45* spėjo įgyti tarptautinį pripažinimą. Jie buvo ne tik tabelinis Švedijos kariuomenės ginklas – *m/45* oficialiai buvo priimtas Airijos, Indonezijos, Paragvajaus, Pietų Vietnamo ginkluotėn. Keista: artėjant 1980-iesiems, „švedas“ jau atrodė kaip visiškai vintažas, o tobulesni pistoletai-kulkosvaidžiai, tarkim *H&K MP5*, jį turėjo tiesiog nušluoti iš konkurencingos ginkluotės rinkos.

Bet nenušlavė.

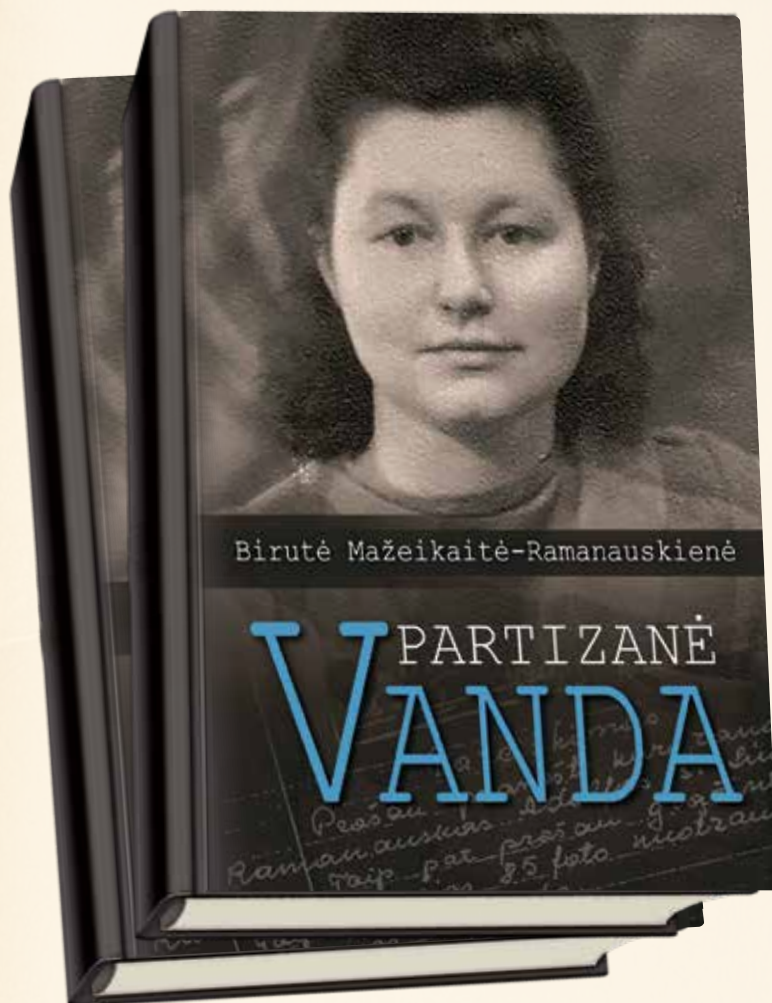
Po Sovietų Sąjungos žlugimo *m/45* gavo Estijos ir Latvijos teritorinės gynybos pajėgos (*Zemessardze* ir *Kaitseliit*); kaip galima spręsti, jie buvo išduoti ir Estijos jūreiviams – visai nenuostabu, žinant *m/45* atsparumą drėgmei.

O po Rusijos invazijos į Ukrainą *m/45* atkeliavo ukrainiečiams kaip karinė parama. „Dar truputis lendlizo“, – juokauja šie, pozuodami su gautais ginklais socialiniuose tinkluose. Ginantis nuo agresoriaus tinka bet koks ginklas. Tai reiškia, kad *m/45* dar turės darbo... ■

Dar truputis lendlizo. Ukrainiečių karys su *m/45*.



PARTIZANĖ VANDA



Šių metų gegužę skaitytojus pasiekė nauja knyga „Partizanė Vanda“, sudaryta iš Adolfo Ramanausko-Vanago žmonos ir bendražygės Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės rašytinių prisiminimų. Rankraščius spaudai parengė bei knygos leidyba rūpinosi Adolfo ir Birutės dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė, jos sumanymą įgyvendino leidykla „Naujas lankas“.

A. Ramanauskas-Vanagas savo prisiminimuose „Partizanų gretose / Daugel krito sūnų“ apie savo žmoną, partizanę Vandą, rašė:

„Aš buvau tos nuomonės, kad čia derėtų bent trumpai aprašyti ir jos išgyvenimus, bet

ji su tuo nesutiko. Prieš kelerius metus ji pati buvo kai ką aprašiusi, tačiau kiek vėliau rankraščius sunaikino dėl ypatingų aplinkybių, nes kaip tik tuo metu mes netikėtai galvotrūkiškai turėjome pasitraukti iš slėptuvės. Mat numatėme, kad ji gali būti išduota. Po to įvykio ji daugiau jau neberašė, nes bijojo, kad rankraščiai kada nors gali pakliūti priešui į rankas. Ji tikėjosi, kad tuomet, kai sulauks laisvės ir jos išgyvenimai kam nors bus įdomūs, juos užrašys.“

Tikėdamiesi paskatinti susidomėjimą šia knyga, KARIO skaitytojams pateikiame knygos sudarytojos parašytą pratarmę ir keletą nuosekliai atrinktų ištraukų, iliustruojančių moters partizanės gyvenimo ir kovos kelią.

II DALIS DA

Pratarmė

Partizanės B. Mažeikaitės-Ramanauskienės-Vandos atsiminimai parašyti jau Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Ji rašė lėtai. Buvo nelengva grįžti į praeitį ir prisiminti skaudžias kovos draugų netektis, politinės kalinės dalią, sovietinio saugumo persekiojimus sugrįžus į vis dar sovietų okupuotą Lietuvą. Tačiau atgimimas ir atsikūrusi Lietuvos valstybė, vainikavusi sunkią partizanų kovą, buvo svarus paskatinimas rašyti. Atgimimo laikotarpiu, kai partizanų kovos pradėjo sulaukti pripažinimo, jai nereikėjo šlovės, ji net vengdavo per daug įkyraus žiniasklaidos dėmesio. Partizanė bendravo su dar išlikusiais laisvės kovotojais, rėmėjais, aplankė buvusias kovos vietas, džiaugėsi jaunos Lietuvos valstybės laimėjimais ir gerai išvelgė „didžiojo“ kaimyno keliamas grėsmes. Sveikata po visų išgyvenimų nedžiugino, bet džiaugėsi sulaukusi savo, savo vyro ir visų laisvės kovotojų siekio išsipildymo – Lietuvos nepriklausomybės.

<...>

1996-aisiais B. Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda išėjo amžinybėn. Ji niekada nevarstė jokių įstaigų durų ir neprašė jokios paramos, nors gyveno labai varganai. Išėjo kukli, kokia ir buvo visą laiką, išėjo niekada nesuabejojusi savo su vyru 1945-aisiais pasirinkto kelio teisingumu. „Partizanės Vandos“ prisiminimai prasideda nuo studijų metų, todėl pratarmėje

pateikiama trumpa informacija apie ankstyvąjį jos gyvenimo laikotarpį.

Birutė Mažeikaitė gimė 1924 m. lapkričio 9 d. Jackonių kaime, Alytaus rajone, Anelės Šarkauskaitės-Mažeikienės ir Motiejaus Mažeikos šeimoje. Ji buvo pirmagimė. Mažeikai vėliau susilaukė dar dviejų dukrų ir penkių sūnų. Tėvas Motiejus – 1918 metų Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, karys savanoris. Pasibaigus laisvės kovoms, valstybė jam skyrė 7 ha žemės. Jaunieji Mažeikai kūrėsi Prienų rajone, Kirmėliškių kaime. Pradėjus ūkininkauti, jauni, sparčiai didėjančiai šeimai buvo nelengva, tačiau jie daug dirbo ir tapo pavyzdiniais ūkininkais. Mažeikai labai gražiai sugyveno su kaimynais. Ištikus bėdai žmonės visada rasdavo pagalbą jų namuose. Būrys vaikų augo dvasingoje, patriotiškoje, katalikiškoje šeimoje. Auginti vaikus padėjo ir Motiejaus tėtis Ignas, kuris po žmonos mirties gyveno kartu su sūnaus šeima.

į ją dirbti atvyko jaunas mokytojas Adolfas Ramanauskas. Čia jiedu susipažino, vėliau susidraugavo. Sutapę jų požiūriai vertybių klausimais, panašūs buvo ir pomėgiai. Gimė gilesni jausmai. Būtų buvusi puiki pedagogų šeima – abu labai mylėjo šią profesiją. Tačiau jų planus ir svajones sugriovė antroji sovietinė okupacija.

A. Ramanauskaitė-Skokauskienė

Akistata su mirtimi

Buvo daug atsitikimų kai patekdavome į labai pavojingas, atrodytų, beviltiškas situacijas. Gerai atmintin įstrigo susitikimas su Adolfu*, kuris, tada galvojau, bus paskutinis. Pilvingių kaime, vieno gyventojų kluone, šalinėje po sukrautais javais, buvo įrengta slėptuvė. Partizanai čia rengdavo susitikimus, pasitarimus, kartais ilgesnės kelionės metu pernaktodavo, bet pastoviai joje niekas negyveno.

Rašau ne dienoraštį. Tai prisiminimai apie tai, ka išgyvenau tuo nepaprastu laiku, kuri mano vyras Adolfas Ramanauskas-Vanagas vadino laikais, kai širdis vien Tėvyne gyveno.

Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda

1932 m. B. Mažeikaitė pradėjo lankyti Žagarių pradinę mokyklą (Prienų r.), buvusią maždaug už 2 km nuo jos namų. Nuo 1934 m. rudens Birutė mokslus tęsė trečiame skyriuje Ūdrijos (Alytaus r.) pradinėje mokykloje. Ši mokykla nuo jos namų buvo už 3,5 km, mergaitė visada tą kelią vieškeliu eidavo pėsčiomis.

Baigusi šešių skyrių pradinę mokyklą, mokslus tęsė Alytaus gimnazijoje. Svajonoje apie mokytojos profesiją. Tėvai šiai svajonei pritarė ir ji, sėkmingai baigusi gimnaziją, 1941 m. įstojo į Alytaus mokytojų seminariją. Birutei mokantis seminarijoje, 1942 m.

Šioje slėptuvėje ne kartą teko būti ir man. Tąkart joje mes buvome trise. Aš, Adolfas ir partizanas Vincas Ivanauskas-Gegutis. Atėjus pietų metui šeiminkė atnešė mums maisto. <...> Angą, pro kurią įlisdavome į slėptuvę, laikėme atvirą; staiga išgirdome kalbant rusiškai. Greitai sulindome į slėptuvę ir užmaskavome patekimą į ją. Rusai ir stribai įėjo į kluoną. Iš karto prasidėjo krata. Jie krėtė visą kluoną, o šalinėje sukrautus javus ėmė

* Prisiminimų autorės vyras, partizanas Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

badyti metaliniais strypais-durtuvais. Kartais triukšmas pritildavo, girdėdavosi einantis iš toliau, o paskui ir vėl sugrįždavo. Kareiviai laikėsi kažkokio eiliškumo, todėl jie tai nutoldavo, tai priartėdavo. Stiprūs dūrių ir kareivių, laipiojančių po javus, keliami garsai skambėjo, plėšė man ausis. Vyrų ginklai buvo paruošti – jei mus aptiks, gyvų nepaims. Nemoku aprašyti to, ką tada jaučiau, o ir suprasti tokią būseną gal įmanoma tik tam, kas kažką panašaus išgyveno. Kai kareiviai priartėdavo, durtuvai smigdavo šalia mūsų. O ir mūsų slaptavietės anga per skubėjimą nebuvo gerai užmaskuota. Aš labai gerai supratau, kas bus, kada strypas pataikys į slėptuvę. Atrodė, išlikti gyviems nėra galimybės, ir aš, kai tie dūriai nutoldavo, šnibždėdavau vyrams, kad kritiniu atveju jie mane nušautų pirmą. Atrodė, kad krata niekada nesibaigs. Vis tik ji pasibaigė. Rusai mūsų nerado. Niekada nežinau, kaip net ir beviltiškiausia situacija gali baigtis. Gali bet kada žūti, bet gali ir išlikti gyvas. Svarbiausia buvo neprarasti tikėjimo net sunkiausiomis minutėmis ir tuo pačiu nebijoti mirties, išlikti ramiems.

Aš visada būdavau pasiruošusi bet kokiam atvejui, tvarkingai susišukavusi, kad ir labai kukliai, bet tvarkingai apsirengusi. Tai, žinoma, buvo tik moteriška ambicija, nes žinojau, jeigu nušaus, tavo tvarkingumas nieko nereikš, išmes į gatvę, paguldys ant grindinio stengdamiesi kuo labiau sudarkyti, išniekinti, kad įbaugintų kitus.

Bet šįkart išlikome gyvi.

Mano darbas mokykloje tęsėsi. Šačiose mokiniai mane mylėjo ir aš juos mylėjau. Pamokos mums neprailgdavo. Mokiniai buvo žingeidūs, nuoširdūs. Mačiau, kad jiems, o iš tikrųjų ir man, net nesinorėdavo, kad pamokos baigtųsi. Vaikai neskubėdavo namo, tėvai buvo ramūs, nes žinojo, kad vaikai mokykloje su mokytoja, o mes rasdavome užsiėmimų ir po pamokų. <...> Kokią širdžiai mielą profesiją buvau pasirinkusi!

<...>

Tuo metu tarp žmonių plačiai nuėjo gandas apie tai, kaip partizanai puolė Merkinės miestelį ir tam puolimui vadovavusį partizanų vadą *Vanagą*. Girdėjau ir pas mano kambario šeimininkus vakarojantis jaunimas apie

tai kalbėjosi. O jeigu jie žinotų, kas aš esu! Vengiau net menkiausio įtarimo, kad turiu ryšį su partizanais.

Mokslo metams einant į pabaigą man tapo visiškai aišku, kad ilgiau dirbti mokytoja Šačiose negalėsiu. Darėsi vis sunkiau išvengti viešumos. Varėnos miestelis, kuriame buvo Švietimo skyrius, buvo netoli Šačių. Atsirasdavo ten visokių reikalų, susijusių su mokykla. Žinojau, kad tuo laiku Varėnoje švietimo skyriuje dirbo Alytaus mokytojų seminarijos auklėtinis V. Šreiberis su žmona, todėl šios įstaigos vengiau ypatingai. Jie mane tikrai būtų atpažinę, o tai jau būtų buvę labai pavojinga. Kurį laiką Švietimo skyriaus galėjau išvengti. Reikalus sutvarkydavo Perlojos mokyklos vedėjas, bet ilgainiui tai darėsi vis sudėtingiau. Kelis kartus jau asmeniškai, kaip mokytoja Vanda Taškevičiūtė, gavau kvietimus į Varėnos rajono mokytojų susirinkimus.

Supratau, kad tokių kvietimų ilgai ignoruoti negalėsiu. Kita vertus, net kambarėlio, kuriame gyvenau, šeimininkams mano uždarumas galėjo pradėti atrodyti keistas. Reikėjo naujų sprendimų.



Merčio rinktinės štabo vadavietėje

Atėjo 1946 m. moksleivių vasaros atostogos. Adolfo bunkeris-vadavietė jau nuo pavasario buvo maždaug 8 kilometrai nuo Merkinės – šiluose, Lankininkų kaime, Elžbietos ir Stasio Kuzmickų žinioje. Su Kuzmickų šeima jau buvau pažįstama, tad prasidėjus moksleivių vasaros atostogoms iš karto atėjau pas šiuos žmones. Jie greitai apie mano atvykimą perdavė žinią Adolfui, nes jo bunkeris buvo toliau nuo sodybos, miške. Adolfas tuo metu vadovavo Merčio rinktinei. Kai nuėjome prie bunkerio, nusileidusi į jį pamačiau, kad bunkeris daug didesnis nei kiti iki šiol mano matyti. Jame buvo nedidelė krosnelė, stalas, vandens bidonas, rašomoji mašinėlė, rotatorius, kiti daiktai ir nemaža šūsnis tvarkingai surištų dokumentų. Gultai buvo dviaukščiai. Tada nepagalvojau, kad daugelį metų ant panašių gultų man pačiai teks gulėti bunkeriuose, o vėliau ir Sibire. Tuo metu šiame Adolfo bunkeryje-vadavietėje gyveno ir partizanas Albertas Perminas-Jūrininkas. Dažnai čia buvodavo partizanas Vladas Kuzmickas-Ramunėlis, vienas iš Kuzmickų sūnų. Visi Kuzmickų šeimos nariai talkino partizanams. Kartais partizanai persikeldavo į tolimesnes vietas, bet po kurio laiko vėl sugrįždavo.

<...>

Bunkeryje įvairiu laiku gyvenau su partizanais Albertu Perminu-Jūrininku, Vladu Kuzmicku-Ramunėliu, Lionginu Baliukevičiumi-Dzūku. Pas mus lankėsi Vincas Ivanauskas-Gegetis, Vladas Baranauskas-Taugirdas, Jurgis Kriščiūnas-Rimvydas, Vaclovas Voveris-Žaibas, Kostas Baliukevičius-Tylius, Vincas Barauskas-Mikas.

Į šią sodybą, vykdydami partizanų užduotis, buvo atvykę ir mano tėtis, laisvės kovų dalyvis Motiejus Mažeika bei aktyvi partizanų ryšininkė, mano sesuo Danutė Mažeikaitė. Susisiekius per ryšininkus, trumpam buvau čia atvedusi Adolfo seserį Aldoną.

<...>

Tame bunkeryje Adolfas atsisveikino su seserim Aldute, kaip vėliau pa-



Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda su savo vyru Adolfu Ramanausku-Vanagu. 1946 m.

aiškėjo, visam laikui. Bet visa tai buvo jau vėliau, o dabar bėgo 1946-ųjų metų vasara. Mano gyvenimą mokykloje pakeitė gyvenimas bunkeryje.

Turėjome daug darbo. Leidome partizaniškus laikraščius, atsišaukimus. Techninis jų parengimas buvo sunkus. Mašinėlė spausdinti dar gerai nemokėjau, bet sparčiai mokiausi.

Kad greičiau darbas eitų, kartais tekstą diktuočiau, o spausdindavo Adolfas arba Albertas. Tekdavo ir redaktore, ir korektore pabūti. Kai jau būdavo atliktas didžiulis darbas ir belikdavo pagamintus laikraščius tik išdžiovinti, dėliodavau juos šile ant samanų ir su didžiuliu nerimu žiūrėdavau į dangų, ar nepasirodys netikėtas lietaus debesėlis. Jis galėdavo viską sugadinti. Jeigu pradėtų lyti, kaipgi tuos šlapius laikraščius išgelbėsi. O ką jau bekalbėti, jeigu netikėtai

pasirodytų priešai, tada jau tikrai jokio išsigelbėjimo nebūtų.

Nepaprasta buvo moteriai su vyrais slapstyti nedidelėje uždaroje bunkerio erdvėje, reikėjo didelio susiklausymo ir supratimo. Tuo pasižymėjo visi šio bunkerio gyventojai. Vyrai vykdavo į užduotis, grįždavo iš susidūrimų su okupantais, kartais būdavo pavargę ir įsitempę, tačiau visada pagarbūs ir mandagūs. Neretai Kuzmickų šeima pasikviesdavo mane ir į savo trobą. Visi šios šeimos nariai buvo žvalgai, jie akylai stebėdavo, ar nepasirodė kur apylinkėse rusų kareiviai ar sribai. Kuzmickų šeima buvo didelė – tėvai Stasys ir Elžbieta, trys dukros Ona, Stasė, Danutė ir trys sūnūs Vincas, Vladas ir Jonas. Prisimenu – dažnai į mūsų bunkerį ateidavo Jonas su žinomis, kas darosi apylinkėse, ar jau su įspėjimu, kad pasirodė rusų kareiviai.

1947 m., Adolfui Ramanauskui-Vanagai einant Dainavos apygardos Merkio rinktinės vado pareigas ir apsisotjus bunkeryje, įrengtame Lankininkų kaimo apylinkėse netoli Kuzmickų sodybos, buvo nufotografuota žymioji nuotraukų serija, vėliau pavadinta „Vanagas su vanagėliais“.

Šis fotografijų ciklas – 1947 m. liepos pradžios kadrai iš Bingelių kaimo apylinkių, keli kilometrai nuo Merkinės miestelio ir Lankininkų kaimo. Tikėtina, kad A. Ramanauskas-Vanagas dėl konspiracijos nusprendė fotografuotis ne šalia Lankininkų kaimo, kur buvo įrengta Merkio rinktinės vadavietė, o už kelių kilometrų esančiose Bingelių kaimo apylinkėse.

Fotografijų autorė – Gražina Pigagaitė-Vilbik, tarpukariu Merkinėje fotoateljė įsteigusio ir Dzūkijoje pagarsėjusio fotografo Luko Pigagos duktė. Tėvas ją išmokė fotografuoti, sunkiomis pokario nepriteklių sąlygomis pačiai pasidaryti ryškalių, ryškinti negatyvus ir kontaktiniu būdu spausti nuotraukas. Būtent kontaktiniu būdu yra padarytos ir šios nuotraukos. Anot fotografijų autorės, ji buvo gavusi iš partizanų kelias užduotis, kurias įvykdžiusi, pelnė jų pasitikėjimą. Nuo tada Dainavos apygardos partizanai pradėjo pas ją fotografuotis.



Konspiracijos sumetimais ji niekada nesidomėjo, kas tie partizanai, kokios jų pavardės ir pareigos. Ir tik daug vėliau, kai Lietuvai atgavus nepriklausomybę partizanų nuotraukos buvo traukiamos į dienos šviesą, ji suprato, kad tada, 1947-ųjų vasarą, prieš jos, tuo metu 19-metės merginos, objektyvą stovėjo vienas žymiausių Lietuvos partizanų vadų.



Fotografijose įamžinti tuometinis Dainavos apygardos Merkio rinktinės vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir jo pavaduotojas Albertas Perminas-Jūrininkas. Laisvės kovotojai fotografavosi su plėšriųjų paukščių jaunikliais. Dzūkijos nacionalinio parko Gamtos skyriaus darbuotojai, atidžiai ištyrę šias nuotraukas, nustatė, kad tai paukštvanagių (lot. *Accipiter nisus*) jaunikliai. Dzūkijoje jie vadinami tiesiog vanagėliais. Tikėtina, kad A Ramanauskas-Vanagas su vanagėlių jaunikliais nusprendė įsiamžinti dėl paukščių pavadinimo ir jo slapyvardžio atitikmens; jis savo prisiminimuose yra užsiminęs: „<...> esu tik toks „vanagėlis“ kaip ir visi kiti“.

Nuotraukos buvo atspausdintos po kelis egzempliorius ir kartu su negatyvais perduotos A. Ramanauskui-Vanagai. Kelias jis pasiėmė, o visą šūsnį kitų kartu su negatyvais, atsišaukimų pavyzdžiais, partizanų spauda ir dokumentais sudėjo į bidoną. Drauge su žmona ir bendražyge Birute Mažeikaite-Ramanauskienė tinkamai užsandarinantą bidoną su partizanų kovų relikvijomis paslėpė Lankininkų kaime netoli partizano Vlodo Kuzmicko-Ramunėlio gimtosios sodybos. Šią slaptavietę žinojo tik Ramanauskai ir partizano Ramunėlio tėvas, kuris prieš mirtį šią paslaptį patikėjo savo sūnui, partizanų ryšininkui Vincui Kuzmickui. Paslaptis liko išsaugota – 1989 m. B. Mažeikaitė-Ramanauskienė, nuvykusi į Lankininkus, kartu su V. Kuzmicku partizanų relikvijas atkasė. Nuotraukos buvo paveiktos drėgmės, bet išsaugoti jas pavyko. Taip 42 metus po žeme slėpti partizanų kovos atspindžiai vėl išvydo dienos šviesą.





Prisiminimų autorė Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda (viduryje) su Jonu Kuzmicku ir dukra Auksute Ramanauskaite-Skokauskiene. Fotografuota 1992 m. Lankininkų kaime, Varėnos rajone.

Visos žinios Jono galvoje, o rankoje krepšys su grybais, atseit jis grybauja. Krepšyje visada būdavo keletas „senių“. Taip Jonas vadino didelius baravykus, kurie dar jo namuose, prieš einant pas mus, būdavo sudėti į krepšį. Baravykai parinkti dideli todėl, kad jei ką sutiktų, iš karto matytųsi, kad žmogus grybauja. Va dar kelis „senius“ radau eidamas pas jus, sakydavo Jonas, rodydamas baravykus. Mišku atėjęs pas mus, saugumo sumetimais, į savo namus jis visada grįždavo kitu keliu, kartais dėl to net specialiai darydamas didžiulį lanką.

<...>

Adolfui buvo svarbus kiekvienas partizanas. Jis skaudžiai išgyvendavo laisvės kovotojų žūtis, o ką jau bekalbėti apie tuos, su kuriais jam teko kartu gyventi ir dirbti. Labai skaudi žinia mus pasiekė šią vasarą – žuvo Pietų Lietuvos partizanų srities vadas Juozas Vitkus-Kazimieraitis. Išgyvendamas netektį, Adolfas daug padarė, kad būtų pagerbtas ir įamžintas *Kazimieraičio* atminimas. Dėl šios žūties jis paskelbė gedulą partizanų gretose. Vėliau 1947 m. rugsėjo 25 d. vykusiame Dainavos apygardos vadų sąskrydyje Adolfo, kaip naujai išrinkto Dainavos apygardos vado, siūlymu Merkio rinktinės pavadinimas buvo

pakeistas į Kazimieraičio rinktinę.

1946-ųjų vasarą aš taip pat turėjau nemažai partizaninių užduočių ir tolimesnėse vietose. Nors ir su reikalais, bet visada būdavo miela pasimatyti su partizanų ryšininku kunigu Zigmu Neciunsku-Elyte. Kartą tokio apsilankymo metu išsikalbėjome apie mano padėtį Šačiose, apie tai, kad dirbti antrus metus mokytoja ten jau negalėsiu.

Semeliškėse

Kunigas Zigmą, suprasdamas mano situaciją Šačiose, vasarai einant į pabaigą, pasiūlė kartu su juo nuvažiuoti į Semeliškių miestelį Trakų rajone, kur dirbo jo pažįstamas klebonas. Semeliškėse buvo progimnazija ir kunigas sakė, kad reikia nuvažiuoti ten pasidomėti, gal bus galimybė dar vienus mokslo metus pabūti „mokytoja Vanda Taškevičiūte“. Abu supratome, kad moteriai žiemą bunkeryje bus žymiai sunkiau nei vasarą. Pasikalbėjau apie tai su Adolfu, jis mūsų sumanymui pritarė.

Vieną sutartos dienos rytą su kunigu pasikinkėme arkliuką, sėdome į vežimaitį ir išvažiuome Semeliškių link. <...>

Rytojaus dieną, kadangi buvau

oficialiai Šačiose dirbanti mokytoja Vanda Taškevičiūte, tai nieko nelaukusi nuėjau į Semeliškių progimnaziją pasiteirauti – gal jiems reikalinga mokytoja. Nuėjusi sakiau, kad domiuosi, nes norėčiau dirbti didesnėje mokykloje. Ir koks sutapimas! Jiems tikrai buvo reikalinga mokytoja. Tvarkykitės dokumentus ir galėsite dirbti – pasakė progimnazijos vedėjas Vytautas Naginė.

<...>

Reikėjo pildyti įvairius prašymus, todėl turėjau sugalvoti įtikinamas savo gyvenimo versijas, kurios nesukeltų įtarimų mokyklas kontroliuojančioms okupantų tarnyboms. Apgalvojusi viską aš jas tiesiog kūriau. Parašiau, kad esu tris kursus baigusi Švenčionių mokytojų seminarijos studentė. Jeigu būtų patikrinimas, turėjau versiją, kad ten mano dokumentai, matyt, pasimetė.

<...>

Prasidėjus mokslo metams, pamokų turėjau daug. Dirbau dviem pamainom. Iš ryto su pradinukais, o po pietų progimnazijoje. Dėščiau lietuvių kalbą, zoologiją, botaniką, mergaitėms kūno kultūrą ir rankdarbius. Su mokiniais bendrauti buvo lengva, tačiau visa gyvenimo aplinka alsavo įtampa. Mano šeimininkė turėjo nedidelį dviejų

kambarių ir virtuvės butą. Kuomet aš, ieškodama kur gyventi, atėjau pas ją, vieną kambarį ji jau buvo išnuomojusi. Antrą, mažesnę, išnuomojo man. Kai apsigyvenau, paaiškėjo labai nemalonūs dalykai. Pirmojo kambario nuomininkas buvo MGB viršininkas Anatolijus Gavrilovas su žmona. Apie tokią kaimynystę sužinojau jau apsigyvenusi čia. <...>

Netrukus, kažkurią naktį, tose apylinkėse nušovė tris partizanus. Juos atvežė į Semeliškių miestelį ir paguldė aikštėje priešais mokyklos duris. Kad geriau būtų matyti, po galvomis pakišo akmenis. Viršininkai ir eiliniai emgėbistai ateidavo ir tarp savęs juokaudami akylai stebėdavo, kaip reaguoja miestelio gyventojai, matydami išniekintus partizanų kūnus. Nužudyti partizanai taip išgulėjo keletą dienų. Mano pirmokėliai bijojo vieni išėiti iš klasės, aš juos lydėdavau.

<...>

Artėjančios 1946–1947 m. mokslo metų mokinių žiemos atostogos atrodė bus galimybė ištrūkti iš šios aplinkos. Visi mokytojai laisvą laiką leisdavo savo nuožiūra. Sulaukusi atostogų, jau pirmą dieną, išėjau iš Semeliškių. Buvau nusprendusi vykti į Merkinės šilus susitikti su Adolfu. Visą

kelią, apie 80 km, ėjau pėsčia.

Pasiekiau partizano *Ramunelio* tėviškę, Kuzmickų sodybą šiluose Lankininkų kaime. Iš čia susisiekiu su vyru, susitikome. Turėjome apie daug ką pasikalbėti, daug ką aptarti. Aš papasakojau, kas darosi Semeliškių apylinkėse, kokia padėtis paskutinėmis dienomis Nedzingės miestelyje, Nedzingės klebonijoje. Iš Adolfo sužinojau, kad ir šiluose labai neramu. Okupantai žiauriai siautėjo, nuolat šukavo miškus ieškodami partizanų, jų bunkerių, padaugėjo miške pasalaujančių šnipų. Žiemą partizanams pasislėpti buvo žymiai sudėtingiau nei vasarą, sniege likę pėdsakai galėjo greitai atvesti prie slėptuvės. Per tuos siautėjimus vyrai, neišlipdami iš bunkerio, praleisdavo jame net po kelias paras. Sudėtinga būdavo atlikti net gamtinius, gyvybiškai būtinus reikalus.

Kad ir labai nesinorėjo grįžti į Semeliškes, bet apsvarstę bendrą padėtį, nusprendėme, kad dabartinėmis aplinkybėmis man vis tik reikia grįžti į Semeliškes ir užbaigti mokslo metus. Tai buvo paskutinės mano kaip mokytojos žiemos atostogos. Adolfas pasiliko šiluose. <...> Tuo metu mano vyras buvo Dainavos partizanų apygardos vado pavaduotojas, kartu ir

Merkio rinktinės vadas.

O aš grįžau į Semeliškes, vėl buvau „panelė mokytoja“. Ryšys su Adolfu nenutrūko, mes susisiekdavom įvairiais būdais.

* * *

Semeliškės nedidelis miestelis, visi žmonės vieni kitus pažinojo. Netrukus eidama gatve sutikau vaikų darželio vedėją Verutę. Ji užkalbino mane ir pasakė norinti asmeniškai pasikalbėti. Verutė papasakojo, kad neseniai ją buvo išsikvietęs MGB viršininkas Anatolijus Gavrilovas. Jis liepė vaikų darželio vedėjai susidraugauti su manimi ir teikti jam žinias apie mane. Verutė nenorėjo manęs persekioti ir nutarė viską man papasakoti. Susitarėm, kad mums abiem geriau apskritai vengti susitikimų, tada jai nebus ką pasakoti Anatolijui.

Yra sakoma, kad viena bėda ne bėda, bet kai jau susideda kelios, tada...

Dar po kiek laiko mokykloje prie manęs priėjo mokytojas Simas Nenortas ir pasakė, kad saugumo viršininkas jo prašęs biografinių duomenų apie mane – liepė tuos duomenis surašyti, atnešti ir paduoti asmeniškai jam. Mokytojas paprašė, kad aš jam parašyčiau tuos duomenis, o jis perrašys savo ranka ir nuneš Gavrilovui.

Semeliškių miestelio vaizdas tarpukariu.





Prisiminimų autorės vyras Adolfas Ramanaukas-Vanagas (dešinėje) ir Albertas Perminas-Jūrininkas. Fotografuota 1947 m. liepos pradžioje Bingelių kaimo apylinkėse, Varėnos rajone.

Taip ir padarėme. Surašiau jam savo sugalvotas biografijos faktus, kuriuos naudoju anksčiau teiktuose prašymuose mokytojauti.

Pasisekė, kad mane supo geri žmonės, kurie nelindo man į dūšią, o tiesiog pasakė, kokių reikalavimų ir iš ko sulaukė. Jaučiau, kad saugumiečių paprastas domėjimasis manimi, kaip ir kad kitais žmonėmis, pereina į sekimą. Supratau, kad gali atsirasti ir tokių žmonių, kurie MGB nurodymus vykdydys klusniai ir tyliai. Tapau dar atsargesnė ir nekantriai laukiau mokslo metų pabaigos.

Mokslo metams pasibaigus, susitvarkiusi atleidimo dokumentus, išvažiavau iš Semeliškių.

Vėl šiluose

Nusprendžiau grįžti į šilus. <...> Tuo metu Adolfas kėlėsi į kitą vadavietę, kurią su partizanis A. Perminu-Jūrininku, Pranu Ivanausku-Bevardžiu, Stasiu Klimašausku-Geniu iškasė Purplių kaimo apylinkėse. Vyko ir kiti pasikeitimai. Į Adolfo vadovaujamą štabą iš Dainavos apygardos vado pavaduotojo Vaclovo Voverio-Žaibo vadavietės atėjo dirbti partizanas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas.

Tą rudenį viename iš šilų bunkerių sutikau iš Lenkijos grįžusį Dainavos apygardos partizaną Jurgį Krikščiūną-Rimvydą. Jis buvo atvykęs pas Adolfą su žiniomis apie šią kelionę. Su Jurgiu buvo miela bendrauti, tai labai nuoširdus, paprastas žmogus. Kiek buvo puikių žmonių laisvės kovoje!

Visada širdį suspaudžia, kai prisimenu paskutinį atsisveikinimą su Albertu Perminu-Jūrininku. Jis, tapęs Vanago grupės (buvusio Merkinės bataliono) vadu, išėjo į tas vietas, kur veikė grupė. Daugiau jo nebemačiau, nes 1947-ųjų rudenį žuvo. Albertas man ir Adolfui buvo labai artimas. Gražiai bendravome Alytuje. Jie su Adolfu iš Alytaus kartu išėjo partizanauti. Pabėgusi nuo KGB arešto ir atėjusi pas partizanus į Varčios mišką radau jį Varčioje. Prisimenu – ten tada buvo daug nepažįstamų partizanų ir kaip miela buvo tarp jų pamatyti savuosius, alytiškius. Daug liko prisiminimų apie kartu praleistas mūsų nepaprasto gyvenimo valandas.

Niekada nepamiršiu kartu su Albertu išgyvento mirtino pavojaus staigios kratos metu Nedzingės klebonijoje ir mūsų nuotaikų, kratai laimingai pasibaigus. Albertas buvo mūsų su Adolfu sutuoktinių liudininkas. Tai jis su kitais partizanais parašė šviesius, šiltus, viltingus palinkėjimus mums ir Lietuvai, kuriuos užkasėme klebonijos gėlyne. Neužmirštama liko 1946-ųjų vasara Lankininkų kaimo šilų bunkeriuose, kai kartu su juo dirbau prie partizaninės spaudos. Visuomet prisiminsiu žiemą, kuomet per moksleivių atostogas atėjau iš Semeliškių ir mums kartu teko netrumpai dirbti jau kitame, žieminame, bunkeryje, prie globėjų Kuzmickų namų. Albertas visada būdavo labai taktiškas, supratingas ir dėmesingas. Adolfas juo pasitikėjo ir labai vertino, kartu jie atliko daug svarbių tarnybinių kelionių, daug svarbių laisvės kovai darbų.

<...>

Naujos gyvybės belaukiant. Auksutė Marija

Laikas vietoje nestovi. Atėjo vasara. Gyvenimas bunkeryje man pasidarė sunkesnis. Į pasaulį pradėjo belstis nauja gyvybė.

Kartą, likusi viena, prisiminiau susitikimą su mama. Išsiskiriant ji man liepė įsiminti adresą ir sakė, jeigu būtų labai sunku, šie žmonės tikrai padėtų. Tai buvo mano tėvų draugų Bukšaičių namų adresas Kaune. Pagalvojau, kad man dabar ateina sudėtingas metas ir reikėtų pabandyti su tais žmonėmis susisiekti. <...>

Kai Adolfas grįžo į bunkerį, pasakiau jam savo mintis. Galvojom, tarėmės. Viską aptarus, galutinai apsisprendusi, išvykau į Kauną pas Bukšaičius. Šie žmonės šiltai mane priėmė ir priglaudė, nors patys gyveno gana ankštai. Kambarys nedidelis, o šeima gausi: motina, trys dukros, sūnus ir žentas. Aš buvau jau septinta, bet prie gerų norų vietos užteko visiems. Nakčiai miegoti pasiklodavome ant grindų.

<...>

Rudeniui baigiantis artėjo laikas man gimdyti. Žinojau, kad tuo metu

Adolfas bus toli nuo manęs. Jo pareigos darėsi vis atsakingesnės. Dabar jis ėjo Pietų Lietuvos partizanų srities vado pareigas ir turėjo vykti į Žemaitiją, į visos Lietuvos vyriausiųjų partizanų vadų suvažiavimą.

<...>

Adolfas buvo labai užsiėmęs tarnybiniais reikalais. Vienoje vietoje ilgai neužsibūdavo. Daug ką šiuo laiku turėjau spręsti viena. Vilniuje gyveno geras mano vyro draugas Vytautas Gurevičius. Jis buvo gydytojas ir dirbo vienoje Vilniaus ligoninėje. Su Adolfu Vytautas mokėsi Kauno karo mokykloje, buvo viename sunkiųjų kulkosvaidžių būryje. Jie gražiai sutarė, sutapo jų vertybinės pažiūros. Ryšiai su V. Gurevičiumi nenutrūko ir vėliau Adolfui tapus partizanu. Dabar buvom sutarę, kad, priartėjus gimdymo laikui, aš atvažiuosiu pas jį į Vilnių. <...> Jis buvo nervų ligų gydytojas, tačiau, kaip ir buvo žadėjęs, rado galimybę paguldyti mane į ligoninę, į reikiamą skyrių.



Partizanų rėmėjas Vytautas Gurevičius.

milicija. Šiurpas nupurtė mane pagalvojus, kas būtų, jeigu sužinotų, kas esu aš. Įtampa ir čia manęs neapleido.

<...>

Iš ligoninės mane pasiėmė Vytautas Gurevičius ir parsivežė į savo namus. Pas jį, kaip pas gydytoją, užklupus sveikatos problemoms, iš tolimesnių vietų, ieškodami pagalbos, dažnai atvažiuodavo ir apsistodavo giminaičiai. Aš artimiausiems kaimynams taip pat buvau pristatyta kaip atvykusi jo žmonos pusseserė. Dukrelę pakrikštijome Vilniaus Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje. Jos krikšto tėvais tapo Vytautas Gurevičius ir jo žmona Vladyslava. Kai gyvenau Vilniuje pas Gurevičius, kartais mane aplankydavo mokytojas Valius. Jis atveždavo žinių iš tėviškės, maisto. Mokytojas buvo ir per dukrelės krikštynas. Valius sakė, kad mergaitei labai tinka Auksutės

vardas, nes jis girdėdavo, kaip vyras kartais į mane kreipdavosi „auksuti“. Antrąjį vardą davėme šventą – Marija. Ir čia mokytojas rado gražų pasakymą „Marija motinėle, saugok mano lėlę“.

<...>



Adolfo ir Birutės Ramanauskų dukra krikšto dieną su krikšto tėvais Vladyslava ir Vytautu Gurevičiais. 1948 m. gruodis, Vilnius.

1948 metais gruodžio 14 dieną pagimdžiau dukrelę. Kitą dieną išgirdau moteris kalbant, kad gretimoje palatoje yra kriminalinė nusikaltėlė ir kad koridoriuje prie tos palatos durų budi

Su mažąja dukrele pas Gurevičius išbuvau apie pusę metų, o tada pradėjo niuktis debesis ir Vilniaus padangėje. Vieną dieną į šiuos namus atėjo butų valdybos valdytojas tikrinti, kiek žmonių name gyvena, kas jie tokie. Aš vėl buvau pristatyta kaip šeimininkės pusseserė. Nežinau, gal tokie patikrinimai buvo normalus dalykas, bet man tai nepatiko. Aš nenorėjau, kad tokie tikrintojai mane čia dar kartą rastų. Negana to, pas merginą, kuri šiuose namuose dirbo pagalbine darbininke, pradėjo lankytis keistas elegantiškas kavalierius.

<...>

Gurevičiai man buvo labai malonūs, bet aš jau norėjau greičiau iš jų išvažiuoti. Kartais pas mane Vilniuje užeidavo partizanų ryšininkas Kostas Baliukevičius. Mes buvom seniai pažįstami, jis pažinojo mano tėvus. Su juo bendraudavau, kai jis atvykdavo pas mus į šilus prie Merkinės susitikti su broliu Lionginu. Kostas studijavo Kaune, bet dažnai turėdavo reikalų Vilniuje, tad užeidavo ir pas mane. Šiuo metu aš ypatingai laukiau Kosto.

Norėjau, kad jis perduotų žinią į tėviškę mano tėtei Motiejui, kad man reikia palikti Vilnių. Kai tik pasimatėme, tą jam iš karto ir pasakiau.

Po kurio laiko su vežimu pakinkytais arkliais manęs su dukrele parsivežti atvažiavo tėtė, o kartu su juo ir Kostas. Jie abu turėjo svarbių naujienų. Kostas pasakė man, kad iš brolio Liongino jį pasiekė žinia, jog Adolfas jau sugrįžo iš Žemaitijos ir netrukus keletą dienų bus netoli Prienų, miške prie Balbieriškio. Ten planuojamas mūsų susitikimas. Tą mano tėviškės kraštuose esantį mišką gerai žinojau, mes jį vadinome Balbierzgire.

Tėtė taip pat turėjo ką svarbaus pasakyti. Jie su mama galvojo, kaip mums su Auksute Marija padėti, ir nusprendė, kad mergaitę reikėtų užregistruoti kaip jų dukrą.

Kai parvykome į tėviškę, tą pačią dieną atėjo mano vyro pasiūstas žmogus patikslinti susitikimo Balbierzgirėje vietos ir laiko.

Abu su Kostu išskubėjome į susitikimą.

Po didelių išgyvenimų ir įvykių vėl

susitikome su Adolfu, abu sveiki ir gyvi. Balbierzgirėje buvo Lionginas Baliukevičius-Dzūkas ir daugiau partizanų. Kostas susitiko su broliu, o ir man buvo malonu vėl pamatyti Lionginą.

Adolfas labai džiaugėsi žiniomis apie dukrelę, tik mūsų džiaugsmas buvo susimaišęs su rūpesčiu, kaip ją išsaugoti. Svarstėm, tarėmės dėl mano tėvų pasiūlymo ir nusprendėme, kad bus saugiausia užregistruoti Auksutę kaip jų dukrą.

Gyvenimas ir darbas bunkeriuose

Numatėme būsimus ryšio kelius ir aš su Adolfu, kol bus įrengta nauja vadavietė, vėl išsiskyriau. Pasilikti tėviškėje negalėjau net trumpam, buvo labai pavojinga. Namiškiai ir patys dažnai nenakvodavo namuose. Kostas Baliukevičius Kaune turėjo patikimą žmogų Onutę Akromaitę ir jis buvo tikras, kad ši moteris man padės.

<...>

Po kurio laiko aš, kaip ir buvome susitarę, vėl susitikau su Kostu. Iš Kauno abu iškeliavome į tas vietas, kur turėjo būti įrengti naujieji „pože-

Lietuvos partizanai bunkeryje. Tokių nuotraukų yra labai nedaug, nes kokybiškai fotografuoti tamsioje ir ankštoje bunkerio erdvėje buvo praktiškai neįmanoma. Spėjama, kad fotografuota uždegus krūvelę parako, taip sukuriant momentinį apšvietimą.



miniai namai“ – bunkeris. Pirmiausiai nuvykome pas ryšininką, gyvenusį netoli Alytaus, jis išsišaukė Kosto brolių Lionginą. Paaiškėjo, kad „namų“ dar nėra. Keliaudami į šį kraštą Adolfas ir Lionginas susitikinėjo su pakeliui buvusiais partizanų vienetų vadais bei eiliniais kovotojais ir papuolė į okupantų siautėjimo vietas. Dėl to kelionė užtruko. Kai Lionginas atvedė mus į vietą Kalesninkų miške, kur turėjo atsirasti mūsų bunkeris, pamačiau, kad jis jau pradėtas kasti. Čia sparčiai dirbo Adolfas, partizanai Vaclovas Petrauskas-Guoba, Juozas Makarevičius-Žilvitis, Česlovas Sipavičius-Vasaris, Julius Karpis-Vieversys, Petras Savickas-Kregždė. Saugumo sumetimais bunkeris visada turi būti iškastas ir įrengtas labai greitai. O šiuo atveju prisidėjo ir tai, kad nakvoti po atviru dangum dar buvo šalta.

Šiame bunkeryje gyvenome neilgai. Dėl vieno vietinio gyventojų neatsargumo bunkeris tapo nesaugus, todėl reikėjo ieškoti kitos vietos naujam bunkeriu. 1949 m. gegužės pradžioje partizanai iškasė naują erdvesnę ir patogesnę bunkerį tolimesnėje Kalesninkų miško vietoje. Reikalui esant mūsų nemažai čia galėjo tilpti. Tomis dienomis partizanų ryšininkas Kostas Baliukevičius davė priesaiką ir tapo partizanu *Tyliumi*. <...> Adolfas buvo patvirtintas Pietų Lietuvos srities partizanų vadu, o naujuoju Dainavos apygardos vadu tapo Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. Jis su dalimi partizanų išėjo kasti naujo bunkerio Dainavos apygardos štabui.

Prisidėjo mano jau visai pastovus gyvenimas bei darbas bunkeriuose kartu su Adolfu ir kitais partizanais. Mūsų bunkerį-vadavietę Kalesninkų miške žinojo tik vienas vietinis senukas, kuris ganė miške gyvulius. Mes jį vadinome skerdžiumi. Jis mums pranešdavo, kokia padėtis kaime ar jame nėra stribų, rusų. Dienos metu nors ir trūkdavo oro, slėptuvę laikydavome uždarytą, o naktį atkeldavome dangtį ir pravėdinavome. Gyvenimas bunkeriuose reikalauja didelės ištvermės ir sveikatos. Šaltis, drėgmė, be dienos šviesos, be saulės, su vos degančia žibaline lempa, nes trūkdavo deguonies. Ypatingai sunku būdavo, kai pradėdavo



Kazimieras Pyplys-Mažytis (dešinėje) su Juozu Lukša prieš žygį į Vakarus. 1947 m. gruodis.



Šveicariškas ROAMER firmos laikrodis, kurį Kazimieras Pyplys-Mažytis parsivežė iš Vakarų ir padovanojo prisiminimų autoriui.

lyti. Tada ne tik sunku kvėpuoti, bet drėgmė pasidarydavo kažkokia smelkianti, slegianti. Kalesninkų miškas gana tamsus, daugumoje lapuočiai ir eglės. Kartais nakties metu vyrai išeina į susitikimus tolimesnėse vietose, o aš pasilieku viena.

<...>

Mums gyvenant šiame bunkeryje, Adolfą pasiekė iš Vakarų grįžusio partizano Kazimiero Pyplio-Mažyčio laiškas. *Mažytis* laiške prašė susitikimo su *Vanagu*. Vėliau jie dar pasikeitė keliais laiškais ir Adolfas organizavo *Mažyčio* atvykimą pas mus. Prisimenu – jau rudenėjo, kai į mūsų vadavietę atvyko partizanas *Mažytis*. Jį atlydėjo Juozas Makarevičius-Žilvitis.

K. Pyplys-Mažytis perdavė Adolfui iš Vakarų atsivežtus dokumentus; jie turėjo aptarti daugybę reikalų. Su *Mažyčiu* bendravome neilgai, maždaug savaitę, bet tas bendravimas buvo toks, kad atrodė, lyg mes su juo jau seniai pažįstami. Jis buvo nuoširdus ir linksmas. Nors jie su Adolfu buvo la-

bai užimti, Kazimieras vis tiek rasdavo pertraukėlių prasiblaškyimui, pajuokavimui, prisimindavo savo kelionės iš Švedijos detales.

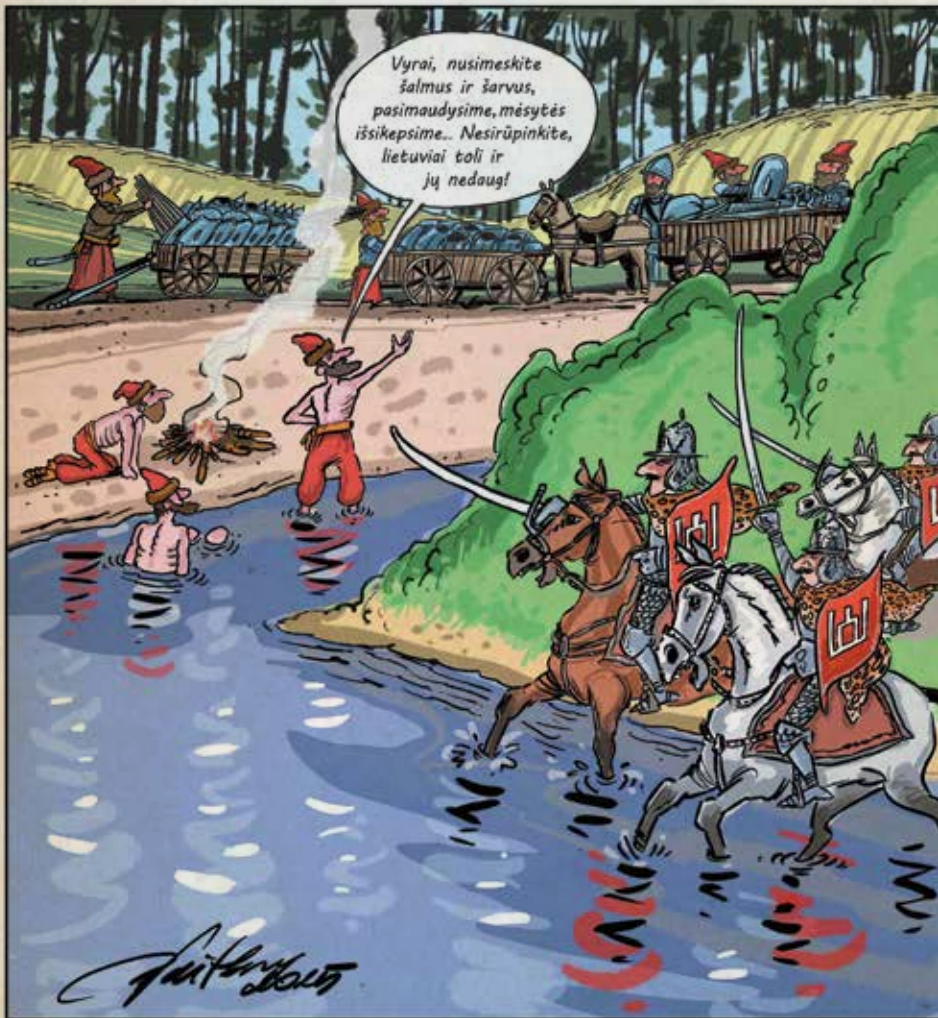
<...>

Gyvendamas kartu su mumis *Mažytis* sakydavo, kad moteriai tokios sąlygos, kuriose mes esame ir kovojame, yra labai sunkios. Jis juokaudavo, kad jau kai kitą kartą vyks į Vakarus, tai ir mane būtinai pasiims. Pajuokavimai visada praskaidrina nuotaiką, bet gyvenimas, kuriam pasišventėme, iš tikrųjų buvo labai sunkus ir pavojingas. Kazimieras Pyplys-Mažytis netrukus žuvo. Prisiminimui liko anuo metu Kalesninkų miško bunkeryje *Mažyčio* man padovanotas iš Švedijos parsivežtas rankinis laikrodėlis, kurį per visas negandas išsaugojo mano mama.

Laisvės kovoje daug mūsų kovotojų žuvo, o aš perėjusi per tai, kas man likimo buvo lemta, šiandien dar gyva ir su meile prisimenu juos visus, brangius savo likimo draugus, bendražygius, bendraminčius – jaunos, besąlygiškai tikinčius laisvės idėja Lietuvai, nebijančius už ją mirti. ■

Parengė Dalius Žygelis

Ginklas, šalmas ir ekipuotė visada po ranka!



1564 m. sausio 4 d. maskovijos caras Ivanas IV pranešė, kad paliaubos su Lietuva baigėsi ir jis siunčia savo armiją į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę (LDK). Rusai ketino smogti jiems įprastu, dar nuo XVI a. pradžios naudotu būdu: vienu metu įsiveržti iš skirtingų pusių, kad galėtų nusiaubti kuo didesnį plotą. Iš Polocko su keturiais pulkais karių (apie 17–18 tūkst. žmonių) į LDK gilumą patraukė vienas geriausių caro karvedžių, nesyk Livonijoje pasižymėjęs kunigaikštis Petras Šuiskis. Į Šuiskio armiją buvo surinkti rinktiniai raiteliai iš pačių stipriausių Maskovijos miestų: Toropeco, Pskovo, Novgorodo ir Lucko, juos paprastai vadino šarvuotąja kariauna. Ši priešų grupuotė ties Orša ketino susitikti su antra, dvigubai gausesne maskvėnų kariuomene, žygiavusia nuo Smolensko ir vedama kunigaikščio Vasilijaus Serebriano. Susijungę į vieną didžiulę armiją, maskvėnai planavo atakuoti Minską, Naugarduką ir pačią LDK sostinę Vilnių.

Nepasimokę iš liūdno Polocko likimo, lietuviai krašto gynybai tesugebėjo suburti apie 10 tūkst. karių. Šie tarytum atsidūrė tarp kūjo ir priekalo: susitelkė Lukomlio mieste (Baltarusija), kaip tik pusiaukelėje tarp abiejų artėjančių maskvėnų grupuočių. Lietuviams vadovavę didysis etmonas Mikalojus Radvila Rudasis ir lauko etmonas Grigalius Chodkevičius nusprendė užbėgti rusams už akių ir smogti pirmi, kol maskvėnai dar nesusijungę į didžiulę nenugalimą armadą. Iš lietuvių šnipų Polocke sužinojęs P. Šuiskio žygio maršrutą, Mikalojus Radvila Rudasis netikėtumo vardan surizikavo dar labiau sumažinti savo jėgas. Palikęs lėtai judančius pėstininkus ir artileriją, vos su 4 tūkst. rinktinių raitelių jis nuskubėjo rusams priešpriešais.

Tuo tarpu P. Šuiskis, persikėlęs per Dauguvą, anot G. Commendonės, sausio 26-ąją „išvedė karius į laukus ties Ūlos upe“. Ko gero, tai buvo tiesiog nedidelė laukymė kažkur miškuose už Čašnikų miesto kairiajame Ūlos upės krante. Tos pačios dienos vakare čia pasirodė ir lietuviai. Nuo šio momento

apie Ūlos mūšį pasakojantys istoriniai šaltiniai pateikia dvi priešingas kautynių versijas, sutardami tik dėl vieno – maskvėnai netikėtai patyrė triuškinantį pralaimėjimą.

Rusų vežimuose rasta šarvų gausa dalinai patvirtina antrą mūšio versiją, daugiausia aprašomą rusų metraščiuose. Sprendžiant iš jų, jokio mūšio atvirame lauke nebuvo. Maskvėnai žygiavo nerūpestingai, nesitikėdami susidūrimo su didesnėmis priešų jėgomis, o šarvus ir ginkluotę tiesiog sumetę į vežimus. Betemstant skubančius įkurti stovyklavietę ankštame miško kelyje juos iš dviejų pusių užgriuvo lietuvių raiteliai. Tad rusai, anot maskvos metraščio, „ne tik šarvų nespėjo užsidėti, bet ir pulkų nespėjo išrikuoti“. Apie riteriškumą čia nebuvo ir kalbos, daugelis tarp lietuvių būrių besiblaškančių maskvėnų buvo tiesiog išžudyti.

Šaltinis: KULIKAUSKAS, Gediminas. *Respublika prieš Maskvą: Lietuvos–Lenkijos valstybės kovų, žygių ir mūšių su maskvėnais istorijos*. Vilnius: „Obuolys“, 2017